

RIIGIKOGU

IV koosseis.

IV istungjärk.

64. koosolek.

30. mail 1930.

Sisu:

1. Päevakorra täiendamine ja muutmine.
2. Välisteenistuse seadus — redaktsioon.
3. Isikutöestamise ja liikumise seadus — II lugemisel.
4. Endisest Pihkva ja Petrogradi kubermangust Eesti Vabariigi külge liidetud maa-alade peale Balti Eraseaduse asi- ja nõudeõiguse laiendamise seadus — I lugemisel.
5. Eesti-Ungari lepitus- ja vahekohtulepingu kinnitamise seadus — II lugemisel.
6. Eesti-Prantsuse vahelise nootide vahetuse teel sõlmitud Prantsuse konjaki ja armanjaki saadetistelt Eestisse sisseveol nõutava puhtus- ja päritolutunnistuse kohta käiva kokkuleppe kinnitamise seadus — II lugemisel.
7. Kaitseseisukorra seadus — I lugemisel.
8. Rahvaväelaste ja nende perekondade pensioniseaduse § 21 muutmise seadus — II lugemisel.
9. Ajutise veneaegiste pensionäride toetamise seaduse § 11 muutmise seadus — II lugemisel.
10. Tulumaksu vähendamise seadus — II lugemisel.
11. Maanteede seaduse muutmise seadus — II lugemisel.
12. Meistrite, õppinud tööliste ja tööstusõpilaste seadus — II lugemisel.

Koosoleku avab esimene abiesimees
M. Martna kell 17.16 min.

Sekretäri kohal sekretäri teine abi **O. Gustavson**.

1. Päevakorra täiendamine ja muutmine.

Sekretäri teise abi **O. Gustavson**'i ettepanekul täiendatakse päevakorda: 1. punktiga — välisteenistuse seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek, 2. punktiga — isikutöestamise ja liikumise seadus — II lugemisel, 3. punktiga — endisest Pihkva ja Petrogradi kubermangust Eesti Vabariigi külge liidetud maa-alade peale Balti Eraseaduse asi- ja nõudeõiguse laiendamise seadus — I lugemisel; **M. Mihkelson**'i (stp) ettepanekul paiguta-

takse 29 häälega 27 hääle vastu 1. päevakorra-punkt — üüriseaduse kaotamise seadus I lugemisel — 13. punktiks.

2. Välisteenistuse seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja **K. Freiberg**'i puudumisel aruandja ülesannetes komisjoni esimees **J. Loosalu**.

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu.

3. Isikutöestamise ja liikumise seadus — II lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **J. Klement**.
§ 19 ja § 20 võetakse vastu ühes komisjoni poolt esitatud parandustega.

Seaduseelnõu II lugemine on lõpetatud.

4. Endisest Pihkva ja Petrogradi kubermangust Eesti Vabariigi külge liidetud maa-alade peale Balti Eraseaduse asi- ja nõudeõiguse laiendamise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **J. Holberg**'i puudumisel aruandja ülesannetes komisjoni abiesimees **J. Klement**.

Aruandja **J. Klement**: Teatavasti maksab nendel maa-aladel, mis Eesti Vabariigi külge liidetud endistest Peeterburi ja Pihkva kubermangudest — Narvatagused maad ja Petseri maakond — tsiviilõigusena Vene Seaduste Kogu X köide, 1. osa, kuna mujal maksab Balti Eraseadus. Et ühtlustada tsiviilõigust kõigil vabariigi maa-aladel, on käesoleva elnõu ülesanne, laiendada Balti Eraseadus ka nendele maa-aladele, kus ta praegu ei maksa, see on Petseri ja Narvatagustele maadele.

Seadus aga ei laienda Balti Eraseadust täies ulatuses, vaid ainult asi- ja nõudeõiguse osades. Seda kahel põhjusel. Esiteks sellepärast, et üleminek perekonna- ja päranduseõiguse osades Vene Seaduste Kogu X köitest Balti Eraõiguse süsteemile palju keerulisem ja raskem on, kuna need 2 süsteemi neis osades väga lahkuminevad. Teiseks sel põhjusel, et meie uut tsiviilkodeksit väljatöötav komisjon perekonna- ja päranduseõiguse osades niikaugele on jõudnud, et need osad lähemal ajal Riigikokku võivad jõuda. Sellepärast ei ole mõtet vahepeal lühikeseks ajaks päranduse-

ja perekonnaõiguse osasid Balti Eraõiguse alusel maksuma panna.

Eelnõu on esitatud Vabariigi Valitsuse poolt. Üldkomisjon on selle läbi vaadanud ja teinud mõned parandused seaduse selguse ja redaktsiooni mõttes. Üldkomisjon leidis seaduse otstarbekohase olema, ja üldkomisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

5. Eesti-Ungari lepitus- ja vahekohtulepingu kinnitamise seadus — II lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Re i.

Seaduseelnõu võetakse vastu II lugemisel.

6. Eesti-Prantsuse vahelise nootide vahetuse teel sõlmitud Prantsuse konjaki ja armanjaki saadetistelt Eestisse sisseveol nõutava puhtus- ja päritolutunnistuse kohta käiva kokkuleppe kinnitamise seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja J. Sikkar.

Seaduseelnõu võetakse vastu II lugemisel.

(Koosolekut hakkab juhutama teine abimees R. Penno.)

7. Kaitseseisukorra seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja J. Teemant.

Riigikaitse komisjoni kaasaruandja J. Soots.

Aruandja J. Teemant: Meie põhi-seaduse § 26. teine lõige näeb ette, et teatud kordadel on võimalik kodanikkude vabadust kitsendada. See kitsendus aga peab reguleeritud olema eriseadusega. Praegusel korral esitatakse säärane eriseadus teile, lugupeetud rahvasaadikud, vastuvõtmiseks. Käesolev seaduseelnõu oli arutamisel niihästi üldkomisjonis kui ka riigikaitse komisjonis. Vaated võivad ju olla mitmesugused ja lahkuminevad, ja kui kaugele need kitsendused minna võivad, on teie asi otsustada, härrad rahvasaadikud. Pean ütlema, et üldkomisjonis läksid mõnes küsimuses vaated lahku, aga see lahkuminek ei sünnitanud suurt ägedust. Meie kõik peame tunnustama, et käesolev seaduseelnõu on tarvilik just meie vabariigi, rahva-

riigi korra kaitseks. Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku, praegune seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Kaasaruandja J. Soots: Riigikaitse komisjon, kuhu käesolev seaduseelnõu anti läbivaatamiseks riigikaitse seisukohalt, leidis seaduseelnõu vastuvõetava olema. Kuid pidas siiski tarvilikuks käesolevas eelnõus mõned parandused teha. Need parandused ei ole sisuliselt uued, need on peaaesjalikult Vabariigi Valitsuse ettepanekud, tema algtekstis. Ainult üks paragrahv on täiesti uus, nimelt paneb komisjon ette vastu võtta uus paragrahv 7¹. Nimetatud paragrahv käsitleb kaitsevägede ülemjuhataja ja sisekaitse ülema alluvust ja nende vastutust. Riigikaitse komisjon arvas, et see küsimus peab käesolevas seaduses lahendamise leidma. Kuigi meil veneaegne vägede juhatamise seadus maksev on, kuid riigivõimu konstruktsioon on meil teine, kui Venemaal, sellepärast tuleks selguse mõttes ära tähendada, kellele annab aru meie kaitseväge ülemjuhataja, ja kellele võib tema korralduste ja otsuste peale edasi kaevata.

Mis puutub sisekaitse ülema instituuti, siis on see meie enda loodud, ja Vene seaduses selle kohta mingisuguseid määrusi ei ole. Kui käesolevas seaduses ei märgita, kellele sisekaitse ülem aru annab ja kuidas tema korralduste ja otsuste peale võib edasi kaevata, siis jääb seadusesse auk. Et seda ei sünniks, esitab riigikaitse komisjon vastava uue paragrahvi.

Samuti esitab riigikaitse komisjon uue paragrahvi 15¹ vastuvõtmiseks. Nimetatud paragrahv on täpselt seesama, mis Vabariigi Valitsuse poolt esitatud ettepanekus oli. Üldkomisjonis, kus käesolev seadus enne arutamist oli, on see paragrahv läbi kukkunud. Riigikaitse komisjon leidis aga, et see küsimus peab ka käesolevas seaduses lahendatud olema. Riigikaitse komisjonis läksid hääled pooleks, ja nõnda esitab komisjon selle paragrahvi kahes variandis. Mis puutub nende paranduste motiividesse, siis on need seletuskirjas ära toodud, ja ma ei pea tarvilikuks neid praegu kordama hakata. Kui teisel lugemisel iga paragrahv üksikult arutamisele tuleb, siis luban pikemate seletustega tulla nende paranduste põhjendamiseks, mis riigikaitse komisjon soovitavaks pidanud sisse võtta. Ühinen üldkomisjoni aruandja ettepanekuga, see seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

A. Jõeäär (stp): Lugupeetud rahvasaadikud! Kaitseseisukord on mõeldud sel-

leks, et kaitsta riiki ja iseseisvust, kui teda ähvardab välise vaenlase poolt hädaoht sõja näol, aga ka selleks, et kaitsta põhi-seadusega maksmapandud demokraatlikku riigikorda, kui seda ähvardab kukutamise hädaoht, tulgu siis diktaatorid pahemalt või paremalt poolt. (L. J o h a n s o n, stp: Diktaatorid tulevad paremalt poolt.) Seni oleme neid näinud paremalt poolt.

Demokraatia on hüve, mida selle korra pooldajad on õigustatud kaitsma, ja mitte ainult õigustatud, vaid kohustatud kaitsma. Muidu ei oleks nad demokraadid ega väär-iks seda nime.

Igale kodanikule on endakaitse seisukorras lubatud palju rohkem kui harilikult. Karistamata on äärmisel korral isegi pealetungija tapmine. Astub aga kodanik sealjuures üle endakaitse piiridest, tapab pealetungija, kes juba kahjutuks tehtud, siis karistatakse teda kui mõrtsukat.

Samuti on loomulik, et neil juhtudel, kus kaalul palju rohkem kui üksiku hüve, kus kaalul terve riigi olemasolu ja rahva saatus, et seal tuleb tarvitada abinõusid, mis loomulikus olukorras ei oleks mõeldavad. Need abinõud on õigustatud säärasel korral üldsuse huvides. Arusaadav on, et üksikute kodanikkude põhiõigused ja vabadused sarnastel erakorralistel aegadel ei ole teostatavad sel määral, kui see võimalik on harilikkudes oludes. Neid vabadusi võiksid üksikud kasutada kuritahtlikult selleks, et enamuselt võtta vabadusi jäädavalt, ja loomulik on, et sarnasel korral üldsuse huvid asetatakse kõrgemale üksikute omadest.

Kuid samuti kui iga kodaniku enesekaitse õigusel on seaduses kindlaks määratud piir, millest üle minnes tema ise muutub kurjategijaks, samuti on ka piirid riigi enesekaitseks. Ükski kultuuririik ei ole siiani tunnistanud jesuiitide põhimõtet: „Otstarve pühendab abinõu“, ja ka kõige raskemas olukorras, kus tarvitada tuleb kõige karmimaid abinõusid, ka seal ei minda üle teatud piiridest. Ka sõjas on omad seadused, ka siin ei tapeta vaenlast, kes on juba kahjutuks tehtud.

Kaitseseisukorra seadus määrab ära piirid, millest üleminek ka sõjaolukorras lubamatu. Nende piiride määramisel, nagu tähendas siin lugupeetud üldkomisjoni aruandja, võivad arvamisid lahku minna. Mida ühed arvavad võimalikuks, seda peavad teised õiguseriigi põhimõtete eitamiseks, ja rühm, keda mul au on esitada, on arvamisel, et õiguseriigi põhimõtete eitamine on piir, millest üleminek lubamatu, millest üle minna ükski riik oma seaduseandluses ei

tohiks. Sellest seisukohast välja minnes tuleb hinnata seda arvustust, mida ma siin toon kaitseseisukorra seaduseelnõu kohta. Kõigepealt tuleb tähendada, et ka kõige paremad seadused ei anna häid tagajärgi, kui neid teostavad halvad inimesed. Hea seadusetäitja võib ka halva seaduse juures selle rahuldavalt ellu viia. Kui aga mõlemad on halvad, niihästi seadus, kui seaduse täitja, siis on lugu muidugi kõige halvem. Meil Eestis erilisi väljavaateid heade inimeste suhtes ei ole. Seepärast peame seaduse andmisel kahevõrra ettevaatlikud olema.

Meie kõigesuurem õnnetus seisab selles, et olugugi seistes Euroopa ja Aasia kultuuride vahapiiril, oleme mõjutatud rohkem Aasiast. Meie seaduseandjad ja seaduste täitjad, algades kõrgematest võimukandjatest ja lõpetades väikesematega, on suuremalt jaolt läbi imbunud despootilisest tsaariajast päritud vaenust ja mõtlemisviisist. See asjaolu vajutab oma pitseri kogu nende teotsemisele. Vahe seisab ainult selles, et tsaaririigis kõrgemad võimukandjad kuidagi olid kokku puutunud ka Lääne-Euroopa kultuuriga ja mõistsid piiri ning tasakaalu pidada oma intelligentsuse tõttu, meil aga on sagedasti inimesed, kes tsaariajal võisid lihtsa ametnikuna või sandarmina teotseda, asetatud võimutippude juurde.

Kaitseseisukorra seadus on oma kandvamas osas, seaduse selgroos, nende kitsenduste loetlus, tõlge tsaariaegsest sõjaseadusest. Vabariigi Valitsuse poolt esitatud kujul oli see mõnes osas isegi rängas vastolus meie põhiseadusega, mida tõlkijad muidugi arvesse ei ole võtnud. Üldkomisjon kõrvaldas selles seaduses mõned suuremad skorpionid, nagu sõjakohtu prokurör neid nimetas, kuid täiesti vaba ei ole seadus puudustest ka Riigikogu üldkomisjoni poolt esitatud kujul, rääkimata neist parandustest, mida tahab sisse viia riigikaitse komisjon.

Üldjoontes on seaduse konstruktsioon tsaariaegne, ja kui seda teostama hakatakse ka tsaariaegsete eeskujude järgi, vast selle vahega, et see sünnib tooremalt, siis on karta, et minnakse üle piirist, millest kõnelesin. (J. H o l b e r g, põl: Tsaar on nii armas ikka!) Neile küll, kes eelnõu kokku seadsid.

Meil ollakse samuti, kui oldi tsaariajal Venemaal, arvamisel, nii kui võiksid draakoonilised seadused, võllad ja täagid hoida alal midagi vastu rahva enamuse tahtmist. Kui see arvamine õige oleks, siis püsiks praegugi Venemaal tsaarivalitsus, ja Eesti parlamendihoone asemel oleks vangikoda,

kus vaevleksid need, kes julgeksid nõuda Eestile iseseisvust. (J. Holberg, põl: Kerenski püsis veel vähem!) Tsaarivalitsus langes kokku, ja kui Eesti riik kõigi urgitemiste kiuste on püsima jäänud, siis seepärast, et temal kindlam aluspõhi on, kui Vene tsaaririigil. Eesti riigi aluspõhi on rajatud kaljule. Olgugi, et seda ei usu need, kes oma mammona välismaa pankadesse paigutavad.

Kui Eesti riigi kaitseks on praegu veel vaja täake, siis peab tähendama, et mitte ainult nende najal ei püsi riik, ja seepärast ei vaja meie ka tsaariaegseid meetode riigikorra kaitse põhialuste kindlaksmääramiseks. (K. Päts, põl: Kas Teie ilma sõjalise jõuta saate riiki hoida!?) Ega selle vastu keegi ei vaidle, et seda jõudu tarvis on, küsimus seisab vaid selles, kui kaugele selles minnakse ja missugused piirid üles seatakse.

Eelnõu üksikutest puudustest, mis II lugemisel kõrvaldada tulevad, võiks nimetada järgmisi.

§ 4. teise lõike puhul, milles öeldud järgmist: „Kui Riigikogu jätab kinnitamata Vabariigi Valitsuse esitise kaitseisukorra väljakuulutamise kohta, teeb Vabariigi Valitsus viivitamatult korralduse kaitseisukorra lõpetamiseks“, tekib küsimus, millel meie oludes küll rohkem teoreetiline tähtsus, kui praktiline, nimelt, kuidas tuleb talitada siis, kui Riigikogu jätab kinnitamata Vabariigi Valitsuse esitise. Minu arvates kaotab kaitseisukord maksvuse niipea, kui Riigikogu on teinud otsuse, jätta see kinnitamata, ja mingisugust Vabariigi Valitsuse korraldust kaitseisukorra lõpetamiseks, mis Riigikogu otsusega lõpetatud, enam vaja ei ole. Vabariigi Valitsusel jäävad täita ainult tehnilised korraldused nende asutuste likvideerimiseks, mis ta oli ellu kutsunud.

§ 6. olulisem puudus seisab selles, et ei ole loetletud kriminaalseaduse paragrahvid, milles ettenähtud süüteod alluvad sõjakohutetele. Peale selle § 6. p. 2. antud loetelu ei vasta mitte maksvatele materiaalseaduse normidele. Näiteks tekib kaitseleidu suhtes olukord, kus sõjakohus üldse ei saa karistust määrata vastava materiaalnormi puudumise tõttu, ja sellepärast tuleks täiendada vastavaid eriseadusi. Seal tuleks võrdseks lugeda kaitseleidu tunnimehi kaitseväge- või politseivõimudega sel korral, kui nad täidavad viimaste ülesandeid. Praegu on aga kaitseleid oma põhikirja järgi eraorganisatsioon, ja tema liikmete kohused ja vastutus ei ole seadusega kindlaks määratud.

§ 8. p. 5 on esitatud üldkomisjoni poolt

variandina. Riigikaitse komisjon paneb ette võtta vastu § 8. p. 5 ilma variandita. § 8. p. 5 on vastolus põhiseaduse § 9., ehk küll mitte otsekohe vormiliselt, siiski kindlasti sisuliselt. (Kohtu- ja siseminister A. A. N d e r k o p p : Ilmaski mitte!) Sisuliselt seepärast, et meil on väga hästi teada, mis vahe on protsessuaal-normide vahel harilikus kohtus ja sõjakohtus ning selle juures ei pruugi meil kauem peatada. (Kohtu- ja siseminister A. A. N d e r k o p p : Missugune põhiseaduse paragrahv määrab ära protsessi?) Minu arvates on aga tähtsam ja täitsa möödapääsematu ka vastolu põhiseaduse § 8. teise lõikega. Kodanikkude põhiõiguste kitsendusi ei saa mitte tagantjärele maksma panna aja kohta enne kaitseisukorra väljakuulutamist. Põhiseaduse § 8. teine lõige kindlustab: ühtki kodanikku ei või vastu tema tahtmist temale seaduse poolt määratud kohtu alt viia üle teise alla. Seda põhiõigust võib kitsendada § 6. põhjal. Siin tahetakse juba kaks päeva enne, kui kaitseisukord välja kuulutatakse, see kitsendus tagantjärele kodanikkude kohta maksma panna. (J. Holberg, põl: Pärast pannakse!) Seadus pannakse pärast maksma, kuna kitsendus tahetakse aga enne läbi viia, selles seisab see vahe. Selles küsimuses oli ka lugupeetud üldkomisjoni esimees, aruandja härra Teemant sellel arvamisel, et kui sellele teele asuksime, siis asuksime mitte ainult nende põhiõiguste eitamisele, mis põhiseadusega kodanikkudele kindlustatud, vaid ka nende, mis tunnustatud on kõikide kultuuririikide poolt kui õigusliku korra alused.

Samuti on otstarbetu § 8. p. 7. ettenähtud streikide ärakeelamise õiguse andmine. Seadusega on streigid keelatud neil aladel, kus on tegemist riiklikult tähtsate ettevõtete, raudteel, posti peal j. n. e., ka rahajal. Aga majanduslikkudes eraettevõtetes ei ole mingisugust põhjust käsitada ülemjuhatajal oma erakorralisi võimupiire selleks, et sundida tööd tegema eraettevõtetes. Tegelikult on säärest keeldu peaaegu võimata teostada, sest vägisi ei saa kedagi tööle panna. (K. Päts, põl: Meil tuli vabadusesõjas seda teha! — Kohtu- ja siseminister A. A. N d e r k o p p : Kui riide- ja saapavabrikud seisma jäävad, kust võtate siis sõjaväele riideid ja saapaid?) Ega riideid ja saapaid sõjaajal nii kiires korras valmistada ei saa, kui neid enne tagavaraks ei ole. Ka puudub sellel keelul sanktsioon, ja teist sanktsiooni ei saa siin olla, kui pane streikijad türmi või aresti, ühesõnaga kinni. Kuid kui tuhanded töölisel streigivad, kust siis türmid ja arestimajad

võetakse, kuhu neid kinni panna. Sellega süvendatakse veel enam streiki, sellega tõmmatakse töölisi rohkem töölt eemale. (K. P ä t s, põl: Lähevad sõjaväljale siis!) Kaitseseisukorra seadus ei näe ette, et võib saata väeliinile neid, kes sõjateenistusekohuslikud ei ole, naised j. n. e. (K. P ä t s, põl: Naiste streiki ei ole karta.) Nema ju riiet Kreenholmis valmistavad. (Kohtu- ja siseminister A. A n d e r k o p p: Sõjavägi puuvillases ei käi.)

Samuti on täiesti tarbetud §§ 14. ja 15. Kui siiski mingisugune vajadus viimase paragrahvi tarvitamiseks peaks tekkima, siis võiks kinnipidamist pikendada ainult erakorralistel juhtumistel mitte üle kahe nädala.

Mis aga täiesti vastuvõtmata on ja seaduse niisugusel korral, kui see sisse võetakse, muudab sääraseks, et tema vastuvõtmise poolt hääletada ei saa, vaid tervikuna tagasi lükata tuleb, on § 17, mille riigikaitse komisjon variandina vastuvõtmiseks esitab. Üldkomisjon esitas tema ilma selle paragrahvita. (K. P ä t s, põl: Mille see seisab?) See seisab blanko volituses. See paragrahv annab õiguse ülemjuhatajale teha kõiksuguseid korraldusi ja kitsendada kodanikkude põhiõigusi, mida käesolev seadus ette ei näe. Selles osas, minu arvates, ei ole kahtlust, et sarnasel kujul see paragrahv on vastolus põhiseaduse § 26-ga, mis nõuab, et riigikorra kaitseseaduses mitte ainult alus ei tule ära määrata, vaid ka piirid, aga siin neid piire ei ole. (K. P ä t s, põl: Kui ta ilma seaduseta teeb, mis siis teete?) Siin võeti vastu paragrahv, mis näeb ette, mis siis tehakse, kui ta seadusest üle astub. Ega riigikaitse komisjon seda paragrahvi siis ülearuuse ballastina sisse ei võtnud.

Üldkomisjoni aruandja avaldas komisjonis arvamist, et selle seaduse teostajatel kõik viis meelt peas on ja sellepärast ei ole karta liialdusi selle seaduse teostamisel. Aga tegelik elu on näidanud, et mõnel igakord mitte kõiki viit meelt peas ei ole. Meie riigi heale nimele on sõjaseaduse teostajate poolt riigi algusest kuni seni ajani antud välisriikide demokraatlikult mõtleivate kodanikkude silmis samasugune hoop, kui seda tegi karu tuntud valmis, kes kärpse ärahirnutamiseks haaras kivi ja purustas sellega magaja pea. Ka meil on sagedasti mindud üle lubatud piiridest, ja see on omakorda kuritegu. (K. P ä t s, põl: Inglise parlamendil on institutid, kus valitsuse liikmete üleastumine antakse üksikutel kordadel andeks.) Meil arutab seda Riigikohus, meie põhiseadus

näeb seda teisiti ette. Usalduse hävitamine õigusliku korra vastu on ränk kuritegu riigi hea nime, seega kuritegu ka riigi vastu.

Kõik, kes demokraatiat kaitsevad, on kohustatud kaitsma ka demokraatia aluseid, õiguseriigi põhimõtteid. Sotsialistlik rühm ei karda astuda võitlusse nende põhimõtete eest ja on kindel, et sellega kindlustab tema Eesti riigi, kui demokraatliku rahvariigi aluseid. Põhiseadus peab olema vankumatuks juhteks ka Riigikogu tegevuses. Kes põhiseadust rikkuda tahavad, need on põhiseadusliku korra vastased ja nende vastu tuleb võidelda samuti kui riigivastaste vastu.

Kaasaruandja J. S o o t s (lõpusõna): Rkl. Jõeäär hakkas seda seadust eitama, välja minnes sellest seisukohast, et kõik mis Vene ajal olnud, see ei kõlba kuskile. Ka see seadus olevat pärit Vene ajast ja juba sellepärast ei kõlbavat see. Minule näib, et siin on liialdusega tegemist. Niisugused kitsendused ei ole maksvad olnud üksi tsaristlikul Venemaal, vaid kõikides teistes Lääne-Euroopa riikides. Kui rkl. Jõeäär asub seisukohale, et kõik, mis Vene ajast pärit, on halb, siis oleks tema pidanud selle otsuse kõige esmalt tegema tema enese kohta: Tema on Vene ajast pärit, sööb ja joo nõndasamuti kui Vene ajal.

Mis puutub üksikutesse punktidesse, mille juures rkl. Jõeäär peatas, siis mina arvan, on parem nende juures teisel lugemisel peatuda. Sellepärast toetan ettepanekut, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

8. Rahvaväelaste ja nende perekondade pensioniseaduse § 21 muutmise seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja L. J o h a n s o n.

Sotsiaalkomisjoni kaasaruandja P. J ä r v e.

L. J o h a n s o n (stp, pealkirja puhul): Austatud Riigikogu liikmed! Praegu arutasime kaitseseisukorra küsimust. Kõige suuremaks kaitseks on aga kodanikutunne. Et kodanikutunnet alal hoida, selleks on tarvis ka vääriliselt hinnata neid, kes iseiseisvuse sõjas on kas tervise kaotanud, samuti nende omakseid, kes on surma saanud. Iseseisvuse võitlusest on juba 10 aastat möödas. Selle aja jooksul on välja antud terve rida pensioniseadusi, on välja

antud ka Riigi- ja omavalitsuse teenijate pensioniseadus, on välja antud kaitseväelaste, see tähendab, ohvitseride pensioniseadus. Kui teie aga neid pensioniseadusi võrdlete rahvaväelaste, see on nende kodanikkude pensioniseadusega, kes iseseisvuse võitluses oma tervise, oma tööjõu kaotasid, ja nende, kelle toitjad selles võitluses surma said, siis teie näete, et need uuemad seadused on palju paremad, asetavad need uued liigid eesõigustatud seisukorda, kuna aga rahvaväelastele on jäänud minimaalne osa. Nad on asetatud sootu halvemaisse tingimustesse. Eelmise valitsuse päevil püüti üht ja teist pensioniseadust parandada, kuid üldiselt tuleks päevakorda võtta kõigi meie pensioniseaduste ühtlustamine, ja eeskätt tuleks asuda küsimuse juurde, kuidas rahvaväelastele anda samasuguseid õigusi, nagu on ohvitseridel kaitseväelaste pensioniseaduse alusel, ja nagu on riigi- ja omavalitsuste teenijatel, neil inimestel, kellel arvestatakse ka veneaegne teenistus. Rahvaväelaste pensioniseaduses on paljud paragrahvid, mis nõuaksid tungivat ja kiiret parandust. Rahvaväelaste pension on minimaalne, väike ja võrreldes sellega, mis saavad kaitsevälased, on see vahe määratu suur. (A. Jõear, stp: See õigus on kaitsevälasel ka rahuajal.) Kaitseväelaste pensioniseadus käib just rahuaegse teenistuse kohta, kuna rahvaväelaste pensioniseadus puudutab neid inimesi, kes omasid pensioniõiguse iseseisvuse võitluse eest. Rahvaväelastel puudub pensioni võimalus, kui nende sissetulek ületab pensioni täismäära. Nad peavad sellest väikesest pensionist elama, ja niipea kui nad leiavad kõrvalteenistuse, kaotavad pensioni, kuna kaitsevälased ei kaota seda õigust. Kaitseväelastele on antud võimalus kasutada oma allesjäänud tööjõudu isegi riigiteenistuses, saades palga uue koha järgi ja pensioni korraga.

Kui vaadata nüüd täismääru, siis on need rahvaväelastel küllalt väikesed, et neile vastava palgamääraga kohtagi leida, või makstavast pensionist elada. Pension on nii väike, et võimata on sellest ära elada, nii et kõrvaltöö on tingimata tarvilik. Rahvaväelaste natuuras antav tasu hinnatakse pensioni maksmisel ka madalamalt — umbes 15 krooni kuu kohta vähem — kui tegelikult teenistuses olles tasutakse. Erateenistuse leidmisega on lood analoogilised. Ei võimalda ka poolik tervis, mis enamal jaol invaliididest alata ravimist nõuab, töös seda enam kätte saada, mida täie tervise juures oleks võinud saavutada, vaatamata isiku ennesõjaväeteenistuse kva-

lifikaatsioonile. Pole õige, et invaliidi hädise tervise sissetulek normeeritakse vigastada saamise aja palgaga. Rääkimata veel sellest moraalsest kannatusest, mida tervise defektid tunda annavad. Edasi, milleks sarnane klassifikatsioon, kas endine või praegune rahvaväelane ei ole samasugune kodanik, nagu iga riigiteenija või kaitseväelane, kes teiste seaduste põhjal paremasse seisukorda asetatud. Neil isikuil, kes rahvaväelaste pensioniseaduse põhjal toetust saavad, peaks isegi enam õigust olema pensionisaamiseks, kui mõnel Venes bürokratiseerunud, praeguse üleilmliku konjunktuuri olude sunnil isamaalaseks hakanud isikul. Pealegi on enamjagu rahvaväelasi oma vigastused saanud iseseisvuse võitluses ja kõige paremas eas, kaotades juba sellega võimaluse purustatud tervise pärast edaspidises elus oma olemasolu kindlustamise eest võidelda. Nende pensioninormid on madalad, ja seepärast ei peaks vist riigile ülepääsematuid raskusi sellest tekkima, kui ka rahvaväelastele antakse võimalus vigasaamise puhul oma allesjäänud tööjõudu ühistel alustel riigiteenijatega ära kasutada, saades edasi pensioni, nii et nende õigusi ei kaotataks.

Elukutselised kaitsevälased, nagu ohvitserid ja üleajateenijad ühes perekondadega peaksid kuuluma ühise pensioniseaduse alla. Ei ole olulist vahet nende vahel, nagu seda toonitatud 1924. a. seaduse seletuskirjas, vaid palk on see, mis vahet teeb, mis ühedel madalam, teistel kõrgem, ja palga järgi arvestatakse nendele pension.

Rahvaväelaste perekondadega pole luugu sugugi parem. Rahvaväelase abikaasa saab pensioni pärast mehe surma ainult siis, kui temal on laps alla 10 aasta vanu. Oletame, et abikaasa peale majapidamise kõrvalametit pole pidanud, ja lapsed on üle 10 a. vanad, mida hakkaks see lesk siis veel pärast mehe surma peale, kui ta on juba aastatesse jõudnud, kuid 60-ni puudub veel aastaid? Samuti on rahvaväelase lapsel õigus saada isa pensioni ainult kuni 16 aastani, vaatamata kas ta koolis käib või ametit õpib, kuna teistel riigiteenijate lastel on see õigus 18 aastani, ja koolis käies või ametit õppides kuni 20 aastani.

Nii on jällegi rahvaväelaste lapsed asetatud halvemaisse seisukorda, kui kaitseväelaste ja riigiteenijate lapsed. 4 aastat on neil ära võetud, kui koolis käivad, ja 2 aastat teistel puhkudel. Siin peaks isegi esitama küsimise valitsusele ja Riigikogule, mispärast rahvaväelaste leskede ja rahvaväelaste laste, nende isikute laste, kes pen-

sioniõiguse omandanud iseseisvuse võitluses, õigusi ala hinnatud, võrreldes nende ohvitseridega, kes küll Eesti riigi teenistuses olnud, kuid pensioniõiguse omandanud Vene sõjaväeteenistuse alusel. See on kujukas näide selleks, kuidas rahvaväelastele ülekohut tehtud, kui ülekohtuselt hinnatud neid inimesi, kes osa võtnud võitlusest ja sinna oma tervise jätnud, või surma saanud selles võitluses, kelle mälestuseks ausammaste püstitamiseks nii rohkesti kulutatakse ja nende ausammaste püstitamisel isamaalikke ja ilusaid kõnesid peetakse, kuid sellejuures ära unustatakse, et nende inimeste lapsed on viletsuses ja vaesuses, samuti kui need inimesed, kes vigastada saanud, kes oma suurema vara, sagedasti oma ainukese vara, oma tööjõu on kaotanud. Neid hinnatakse madalamalt kui neid, kes andsid oma tööjõu Vene tsarismile ja piirimaade, ning muu seas ka Eesti rahva rõlumisele, missuguste kohuste täitmist meil hinnatakse. Et riigi väljaminekuid mitte suuremaks teha pensionidega, kui praegu on, selleks peaks tarvitusele võtma selle mõõdupuu, mis maksev teenistusevanuse tasu väljaarvamise juures, see tähendab differentiaalsüsteemi. Sealjuures võiks kaitseväelaste õigusi kärpida. Nende teenete hindamisel on liiga kaugele mindud, neid on varustatud peale pensioni autasumaadega, mõisasüdametega j. n. e. Ei tehtaks tõesti ülekohut, kui kehvemate sõjaväelaste olukorda suuremate arvel veidi parandataks. Sest iseseisvuse eest väljas olles oli kõigil kaalul võrdne väärtus, s. o. elu. Nagu minu kalkulatsioon oletada lubab, saab meil mõnisada kõrgemapalgalist isikut kokku rohkem pensioni kui mõni tuhat väikesemapalgalist. Sõduritele ja ülejäänutele on juba mõnda aega lubatud välja anda eripensioniseadus, mis oleks analoogiline kaitseväelaste pensioniseadusele. Seda võiks laiendada kõigile kaitseväelastele, ilma et siin vahet tehtaks endiste rahvaväelaste ja kaitseväelaste või mõne teise liigi vahel, vaatamata ameti ja aukraadi peale. Seda muidugi võib siis teha, kui ei ole mõõduandev või määrav vaade, et rahvaväelaste perekonnad võivad vähemaga läbi tulla, kui need inimesed, kes rahvajal teeninud, ja kes sellega on paremates oludes harjunud elama. Rahvaväelastele, kes oma tööjõu kas osalt või täiesti kaotanud ja surmasaanute perekondadele tehakse praegu rasket ülekohut, neile vähema õiguse andmisega kui kaitseväelaste pensioniseaduse alusel pensioni saajatele ja riigi- ja omavalitsuse teenijatele. Neile rahvaväelastele tehakse väga rasket üle-

kohut, mis kahtlemata kibedusetunnet nende keskel saab tekitama, ja mis ühtlasi ka meie kodanikutunde peale mõjuv; kui nad näevad, kuidas siingi vahet tehakse, kuidas siingi see, kellel rohkem on, ja kellel vähem teeneid, rohkem saab, aga see, kes kehvem on, ja kellel rohkem teeneid, vähem hinnatud saab ja tema omaksed, lapsed halvemasse seisukorda asetatakse. Valitsuse ülesanne oleks siin see vahe kaotada ja neid pensioniseadusi ühtlustada.

Seaduseelnõu võetakse vastu II lugemisel.

9. Ajutise veneaegiste pensionäride toetamise seaduse § 11 muutmise seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja L. Johanson.

Sotsiaalkomisjoni kaasaruandja P. Järve.

Seaduseelnõu võetakse vastu II lugemisel.

10. Tulumaksu vähendamise seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja R. Kuris.

Pealkiri võetakse vastu.

(§ 1.)

L. Johanson (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Iseenesest on see väga rõõmustav nähtus, kui valitsus, kes eriti silma paistab maksude, eeskätt kaudsete maksude tõstmisega, esitab vahel ka seadusi, mis kodanikkude maksukoormat kergendavad, kuigi näiliselt. Kui sisult seda seadust vaadata, siis ei too see maksu maksjatele õieti midagi, seda võib vähemalt öelda väikesemate sissetulekutega inimeste kohta. Suurema sissetulekuga isikutele annab see seadus muidugi tulu, nende maksukoormat vähendades, kuna vähema sissetulekuga isikud ei tunne kindlasti kergendust selle seaduse vastuvõtmisega.

Kui kõigil ühekordselt kümme protsendi võrra tulumaksu vähendada, siis oleks see ebaõiglane. Tuleks nende tulumaksu, kelle sissetulekud väikesemad, suurema protsendi võrra vähendada. Seepärast teen ettepaneku,

§ 1 vastu võtta järgmisel kujul: § 1. Tulumaksu seaduse (RT 63/64 — 1920, 78 — 1922 ja 149 — 1924)

alusel arvatud tulumaks vähendatakse alates 1930. maksuaastast järgmiselt:

kui maksualune tulu on kuni 100.000 senti — 20% võrra;

üle 100.000 senti kuni 200.000 senti — 15% võrra;

üle 200.000 senti kuni 300.000 senti — 10% võrra;

üle 300.000 senti kuni 400.000 senti — 7,5% võrra;

üle 400.000 senti — 5% võrra.

Selle järele vähendatakse tulumaksu neile, kelle sissetulekud väikesemad, suurema protsendi võrra, võrreldes nendega, kellel suurem sissetulek.

Majanduseminister J. Z i m m e r m a n n: Meie otsekohestel maksudel on just see viiga, et nad liiga järsult tõusevad, nimelt, hakkame võtma maksusid võrdlemisi väikestelt sissetulekutelt, ja progressiivsus tõuseb liiga ruttu. See on meile kõigile teada. Meie teame ka seda, kuidasviisi see progressiivsus tõuseb järsult ärimaksult, peale selle tulumaksult. Need maksud kokku teevad normi suureks iseäranis seal, kus on suuremad kapitalid koondatud, nagu aktsiaseltsid, suuremad vabrikud j. n. e. Selle tagajärg on, et suurematelt ettevõtelt üldse palju maksu ei saa. Üldse on meil maksumoraal langenud. Sellega aga, et maks niisugune määratakse, et inimesed suudaksid seda maksta, tõstetakse maksu moraali, ja seeläbi saadakse ka rohkem kätte. Seepärast kui tulumaks väikesem määratakse, võib riigi tulu üldsumma sama olla, mis suuremate normide juures. Näiteks Ameerikas on see end viimasel ajal väga hästi näidanud, kus tulumaksunormid vähendatud, on rohkem saadud. Meie progressiivsus on aga suurem, kui kuskil mujal. Seepärast oleks praegusel korral vastu võtmata, kui seda progressiivsust veelgi suuremaks teeksime seeläbi, et suurematel maksjatel maksu vähendaksime vähem. (A. O i n a s, stp: Ka suuremad maksaksid Johanson'i ettepanekul ikkagi vähem!) Kui Teie arvate, et suuremad vähem maksavad, ja neile oleks võinud juurde panna, siis Teie olite omal ajal sellel kohal, kus praegu mina olen. Teie oleksite võinud neile rohkem lisada ja oleksite võinud katsuda neilt maksu kätte saada. Mispärast Teie seda ei teinud?

M. L a a r m a n (põl): Põllumeeste rühm toetab käesolevat seadust. Tema leiab, et selles seaduses tehtud väikene maksualandus ei anna küll palju, aga tema

on siiski midagi. Peaasi, mille peale põllumeeste rühm käesoleva seaduse juures tähelepanu juhib ja mille peale meie ka juba rahaasjanduse komisjonis tähendasime, on see, et tulumaksu määramisel põllupidajatele peaks jääma ära niinimetatud „kaasatöötamise maks“, ja seda seepärast, et see maks ebaõiglane ja sünnitab asjata põllupidajate hulgas ärevust. Ei saa pida õigeks, kui põllupidajatele määratakse niinimetatud kaasatöötamise eest suurt lisamaksu olemasolevale tulumaksule.

Sisuliselt ei olegi põllupidajatel praegusel olukorral tulumaks mitte enam tulumaks, vaid teine kinnisvaramaks. Väga raske on raamatupidamise alusel põllupidamises õiget tulu kindlaks teha. See on keeruline arvestamine, ja maksuaparaat ei ole seni paljudel juhtumistel arvestanud põllupidajate raamatupidamisega, vaid on omalt poolt määranud üldisel tulunormi alusel nende tulu. Kui sellest tulust 10% maha jääb, siis on see väike kergitus, iseäranis praegusel raskel ajal, kus põllumajandus igasuguste raskuste all ägab.

Rahaasjanduse komisjonis, kus käesolev seadus vastu võeti, tähendasime meie ka selle peale, et meil omalt poolt soovid oleksid tulumaksu muutmise suunas. Aga siin ei saa meie Tulumaksu seadust üldiselt muutmise alla võtta. Sellest ei tuleks käesoleval aastal enam midagi välja, ja seepärast peame leppima käesoleva seadusega, mis tulumaksu üldiselt 10% võrra vähendab. Meie arvates on parem kui mitte pool, siis veerand muna, mitte aga tühi koor. Selles mõttes meie toetame käesolevat seadust.

A. O i n a s (stp): Tahaksin ainult paar lühikest märkust teha härra Majanduseministri seletuse kohta. Härra Majanduseministri vastuseletusest rkl. Johanson'i ettepanekule võis nii aru saada, nagu tõstaks rkl. Johanson'i ettepanek maksumääri suurematele maksumaksjatele. See ei ole õige. On küll õige, et progressioon läheks väheke tervemaks, kuid suurematel maksjatel väheneks maksukoorem ikkagi 5% võrra. Seepärast hüüdsin ma härra Majanduseministrile vahele, tähendades, et rkl. Johanson'i ettepanek ei tee sugugi suuremate maksjate maksukoormat raskemaks, vaid 5% võrra kergemaks. Ma tunnustan, et tulumaksu progressioon on meil vali. Kuid ümberlukkamatu tõsiasi on see, et kui võtame vastu rkl. Johanson'i ettepaneku, siis ei maksaks suuremad maksjad sugugi enam. Üldiselt on aga õige, silmas pidades madalat eksistentsmiinimumi määra,

et väikesema maksumaksja maksukoormat enam kergendataks, kui suuremate maksumaksjate oma, eriti arvesse võttes ka seda, et väikesemate maksumaksjate hulgas on rohkelt palgatulust elavaid inimesi. Palgatulu on aga selline tulu, mida ei saa varjata, mis on teada maksuinspektoril täpselt. Sellest on tingitud asjaolu, et palgasaajaid maksustatakse teravamalt kui mittepalgasaajaid. Kuigi mittepalgasaaja ei taha sihilikult oma tulu varjata, on maksuinspektoril raske seda täpselt kindlaks teha. Seepärast oleks väga õiglane, kui nendele maksumaksjatele eriline kergendus antaks, nagu seda nägi ette Rei valitsuse poolt esitatud eelnõu.

L. J o h a n s o n (stp): Rkl. härra Laarman toetas 10-protsendilist mahaarvamist selle eeldusega, et üks kümnendik muna on ikkagi parem, kui tühi koor. Kui meie aga seda muna vaatame, siis näeme, et tal on küll koor ja sisu ka, aga selle koore saavad väikesemate sissetulekutega inimesed, kuna sisu läheb suuremate tulude saajatele.

Härra rahaminister põhjendas seda ühesugust protsenti sellega, et on tarvis kaitsta suuremate maksjate kõlblust, hoida neid kõlblise langemise eest, see on selle eest, et nad kuritegevusele ei kalduks ja oma tulu ei varjaks. Muidugi see on ju väga inimlike arvamistega läbiimibunud võte, täiesti inimlik, võibolla sotsiaalpoliitilisel seisukohalt täiesti õige mõistetav. Aga küsimus on selles, kas see tagajärgi annab? Kas see 10 protsenti suuremate tulude saajate juures toob mingisuguse murrangu nende kõlblises elus, selle juures tuleb väga kahelda. Võibolla, kui nad näevad, et selle asemel, et neid korrale kutsuda ja sundida seadusi austama, neile vastu tulakse, et see isegi süvendab seda korruptsioonilist nähtust, võibolla isegi aitab kaasa, et nad edaspidi veel rohkem oma tulu varjavad selle eeldusega, et pärastpoole veel paremad „kõlblised abinõud“ ehk tarvitusele võetakse, kui käesolev seadus. Seda võiks järeldada. Meil on püstitatud niisugune progressioon; leitakse, et selles puudusi on ja, ilma et neid kõrvaldataks, vähendatakse tulumaksu ühesuguse protsendiga sellel, kes üldse midagi varjata ei saa ja ka sellel, kes niikuinii ühe osa oma tuludest varjab. Need, kes varjata ei saa, on palgatöölised ja teenijad. Nende sissetuleku ülesandmine sünnib mitmekordselt, kuna teised, kes oma arveraamatuid võivad pidada nii ja teisiti, näitavad niisugust tulu, mida nad tahavad, palju vä-

hemal määral, kui neil tegelikult on. Neile inimestele, kes võivad oma tulu varjata, kes rohkem tulu saavad, see on oma ülalpidamiseks rohkem kulutada võivad, kes saavad miljoneid aastas, annab see seaduseelnõu rohkem soodustusi, kui neile, kelle palgatulu vaevalt selleks jätkub, et päevast-päeva elada. Kui tahaksime vähegi seda ebaõiglust seadusest kõrvaldada, siis peaksime uue paranduse juurde võtma, mille mina teengi, nimelt

juurde võtta § 14¹ järgmises reaktatsioonis: § 14¹. Kui palgatulud teevad välja üle 50% maksniku kogu tuludest, siis arvatakse palgatuludest maksuvabana maha 25%, kuid mitte üle 600 krooni.

Käesolev paragrahv ei ole maksev juriidiliste isikute kohta.

(K. P ä t s, põl: Kui üks raamatupidaja on juriidilises isikus, kas ta kohta ei käi see?) Temal on palgatulu.

Aruandja R. K u r i s (lõpusõna): Rkl. Johanson esitas säärase ettepaneku rahaasjanduse komisjonile, kuid selles oli progressioon teistsugune. Rahaasjanduse komisjon vaatas selle läbi ja ei saanud seda pooldada. Põhjuseks olid järgmised asjaolud: Meil, nagu seda Majanduseministeeriumi esindaja teatas, oleks võimalus maksualandamist 10% võrra läbi viia 1930. aastast alates. Teatavasti on maksulehed valmistatud, need on maksuametites olemas ja saadetakse kuni juunikuu keskpaigani laiali. Sellepärast terves selles valmistatud materjalis nii põhjalikke muudatusi tuua mitmesuguste progressioonide näol oleks võimata, ja see paneks hulga ametnike tööle, ja seda ei saaks tänavu aastal õieti läbi viia, kuna aga 10% alandamise läbiviimine on täiesti mõeldav ja lihtne, sest väljaarvatud maksu juurest eraldatakse lihtsalt 10%, ja see ei tee tehniliselt raskest. (L. J o h a n s o n, stp: Kas 10% on kergem, kui 15% maha arvata?) Kümnendik arvude arvestus on tehniliselt lihtsam. Teistsuguse progressiooni läbiviimine rahaasjanduse komisjoni arusaamise järgi oleks tulumaksu alandamise edasilükkamine käesolevalt aastalt tulevasele aastale. Mina rahaasjanduse komisjoni aruandjana ei saa ühineda rkl. Johanson'i ettepanekuga. (L. J o h a n s o n, stp: Mispärast teine number halvem on kui 10?)

J u h a t a j a: Rkl. Johanson on oma viimast ettepanekut täiendanud sissejuhatuses järgmiselt:

II. Tulumaksu seadust (RT 63/64

— 1920, 78 — 1922 ja 149 — 1924) täiendatakse järgmiselt:

§ 141. Kui palgatulud teevad välja üle 50% maksniku kogu tuludest, siis arvatakse palgatuludest maksuvabana maha 25%, kuid mitte üle 600 krooni.

Käesolev paragrahv ei ole maksev juriidiliste isikute kohta.

Majanduseminister J. Z i m m e r m a n n: See parandus-ettepanek, mis härra Johanson tegi, ei ole mulle vastuvõetav, sest mitte üksi alamates astmetes ei ole tulumaks palga sissetuleku maks, vaid ka suuremates astmetes, pealegi ei ole mul selleks katet, siis läheb suureks puudujääv summa, ja seda ei saa lubada. (A. Oina, stp vahelhüüe.) Jah, selleks on katet.

Aruandja R. K u r i s (lõpusõna): Lugu on nii, et rkl. Johanson'i poolt esitatud teine osa ei ole kuidagi loogilises vahekorras oleva seadusega, kuna ta seda seaduse paragrahvi kui niisugust ära ei muuda. (L. Johanson, stp: Missugust?) § 14. (L. Johanson, stp: Ei ole tarvis muuta.) Endine olukord selles § 14. jääb maksuma, ja need olukorrad minu arvamise järgi on vastolus. Selge on see, et see küsimus ei ole rahaasjanduse komisjonis kaalumist leidnud. Härra Johanson oli rahaasjanduse komisjoni liige ja oleks väga hästi võinud selle küsimuse komisjonis ette tuua, kus seda võimalik oleks olnud kaaluda. Aga kui nüüd Riigikogus, kus küsimus juba II lugemisel, ootamata parandus tehakse seaduse teise paragrahvi kohta, mida kaalutud ei ole, ja mille kohta seisukohta ei ole saadud võtta, siis rahaasjanduse komisjoni nimel ei saa mina sellega ühineda. (L. Johanson, stp: II ja III lugemisel võib väga hästi parandusi teha.) Selleks komisjoni andmine tähendaks aga maksuandluse edasilükkamist.

L. Johanson'i ettepanek § 1. kohta lükatakse tagasi.

§ 1 võetakse vastu.

L. Johanson'i ettepanek II osa kohta lükatakse tagasi.

Juhataja: Seaduseelnõu II lugemine on lõpetatud.

Vaheaeg kl. 19.03 min. — kl. 19.30 min.

11. Maanteede seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

(I osa § 18 ja § 7-a.)

Omavalitsuse komisjoni aruandja O. S u u r s ö ö t: Lugupeetud Riigikogu liik-

med! Riigikogu poolt anti § 18 enne II lugemisel vastuvõtmist uuesti läbivaatamiseks ja kaalumiseks omavalitsuse komisjoni. Omavalitsuse komisjon, kaaludes seda paragrahvi, pidas silmas, et Maanteede seadus üldiselt korraldab teid, mis asuvad maakondade piires. Seda on juba näha Maanteede seaduse üldisest mõttest, ja eriti ütleb seda Maanteede seaduse § 5, nimelt et maanteed — I klassi teed — määrab Vabariigi Valitsus Teedeministri ettepanekul, ära kuulates vastavate maavolikogude arvamised ja ettepanekud; II klassi teed määrab Teedeminister, ära kuulates vastavate maavolikogude arvamised ja ettepanekud; III klassi teed määrab maavalitsus, ära kuulates vastavate vallavolikogude arvamised. Sellest võib järeldada, et Maanteede seaduse alla käivad teed, mis asuvad maakonna piires, ja kuhu ulatub maaomavalitsuse ja vallaomavalitsuse võim. Väljavõttena sellest kõneleb Maanteede seaduse § 18 linnadest ja alevitest, ning puudutab neid kitsal alal, nimelt selles osas, mis puutub läbistavasse teisse alevite piires. Seal võidakse maanteede kapitalist toetust anda. § 18 ei muuda aga alevi ja linna seadusi, samuti Ehituseseadust, mille järgi on käidud alevite ja linnade teede rajamisel. Teed, nii linnades kui alevites, määratakse kindlaks vastava linna ja alevi plaani kohaselt. Alevi piirkonna plaani ja selle muudatused kinnitab Kohtu- ja siseminister alevivolikogu ja maavolikogu otsustel. Peale selle määravad aleviomavalitsuse võimkonna alevi piirkonnas teede alal aleviseaduse § 3 pp. 1 ja 4 ning §§ 5 ja 6 ja Ehituseseaduse § 177.

Nüüd tõuseb küsimus, kas on Ehituseseaduse §§ 181—184 maksvad alevite kohta. Selle kohta võib kahtlus tekkida, ja ka omavalitsuse komisjonis läksid arvamised siin lahku, kuid Teedeminister esindaja teatas, et nad on seni nende paragrahvide järgi talitanud ka alevite teede suhtes. Maanteede seadus, kui niisugune ei loo siin mingisugust uut normi, ja sellepärast loodeti, et ka edaspidi talitab Teedeministerium alevite teede suhtes nende paragrahvide järgi, samuti kui linna teedega. Nii siis võib öelda, et alevite suhtes ei ole maksvad teised Maanteede seaduse paragrahvid ega kitsendavad määrused.

Eriti oli see tähtis sellepärast, et rkl. härra Schulbach'i poolt toodi ette kartus alevite kohta nende teede piires kraavide ja ehituste püstitamise suhtes.

Komisjonis selgitati, et alevite see ei puuduta, küll aga alevikke. (J. Voimann, stp: Mis tehakse olemasolevate ma-

jadega?) Olemasolevate majadega, see tähendab alevikus? — Olemasolevaid maju ei saa maha lõhkuda, Maanteede seadus ei ole seda ette näinud, sest seadus on tuleviku kohta. Peale selle on alevikus plat-sid ja nurgad iseenesest juba õige laiad.

Kõike seda arvesse võttes leidis oma-valitsuse komisjon, et linnades teede ehitamise ja korrashoiu puhul on Teedeministeeriumil võimalus soovikorral toetust määrata Maanteede seaduse §§ 17. ja 21. alusel. Üks räägib sildadest ja teine teedest, sellepärast otsustas omavalitsuse komisjon § 18. teise lõike kustutada. Esimene lõige võeti sisuliselt muutmata kujul vastu, välja arvatud väike redaktsiooniline parandus.

Kui nüüd see paragrahv omavalitsuse komisjonis arutamisel oli, siis tõusis seal teine küsimus, nimelt oli andmeid, et Maanteede seaduse § 7. on mõnel pool mõistetud nii, et endiste klassiteede osasid, mis nüüd laiemad, kui Maanteede seaduse § 7. ette nähtud, on hakatud omavoliliselt kitsamaks tegema, kas üleskündmise või mõnel muul teel. Neid on hakatud kitsendama selle minimaalnormati, mis § 7. ette nähtud. Nüüd, kus selle muutmise seaduse § 7. ettenähtud laiust I klassi teede kohta on veel vähendatud, siis võis tekkida kartus, et seda paragrahvi kasutades hakatakse I klassi teede laiust omavoliliselt viima minimaalse laiuseni. Omavalitsuse komisjonis toodi ette juhte, kus see juba sündinud, ja Teedeministeerium oleks võimetu selle vastu võitlema. Sellepärast võttis omavalitsuse komisjon veel ühe täiendava paragrahvi — § 7-a — sisse, milles ette nähtud, et klassiteed peaksid jääma muutmata laiusesse, kuni nad pole Teedeministeeriumi poolt parandatud või ümber ehitatud. Neid ei tohi omavoliliselt kitsamaks teha, kui ainult Teedeministeeriumi poolt ettenähtud laiuseni.

Need muudatused võttis omavalitsuse komisjon vastu, ja seega oleksid §§ 7-a ja 18, mis tulid omavalitsuse komisjonist tagasi. Arvati, et § 7-a võiks võtta kas § 7. teise lõikena, või jälle seaduseelnõu III osana. § 7. teise lõikena oleks seda raskem võtta, kuna § 7 juba II lugemisel vastu võetud. Sellepärast arvan, et oleks õigem täiendada käesolevat seadust kolmanda osaga.

A. Kärner (stp): Väga austatud Riigikogu liikmed! Omavalitsuse komisjon on otsustanud kustutada § 18. teise lõike, mis kõneles abiandmisest linnadele, kui tuleb ehitada teid linna administratiivpiirkonnas. Minu arusaamise järgi ei ole

selle lõike kustutamine mitte õiglane. See paistab ülekohtusena seepärast, et meil linnad maksavad väga suuri makse teedekapitalile, ja kui linna administratiivpiirkonnas olevate teede jaoks ei anta toetust riigi poolt, siis võib tekkida juhtumisi, kus korrashoitud klassiteed kuni linna administratiivpiirini, linna administratiivpiirkonnas võivad muutuda läbipääsematuks. Iseäranis väikesed linnad ei suuda neid teesid korras hoida, ja seepärast loomulikult peaks ministeeriumil võimalus olema appi tulla, määrates riigi teedekapitalist toetust linnadele teede parandamiseks ja korrashoiuks.

Siin seletas komisjoni aruandja, et see küsimus on juba lahendatud Maanteede seaduse §§ 17. ja 21. § 17 ütleb, et antakse erilist toetust riikliku tähtsusega sildade ehitamiseks, ja § 21. vastav lõige räägib ainult teedemasinate muretsemisest ja selleks toetuse andmisest, kus muu seas on öeldud, et antakse selleks erakorralist toetust maakonna- ja linnavalitsustele. Ja see on kõik.

Igaüks, kes maal elab, tunneb meie väikesi linnu, kui suur nende jõud on. Tihti on linna administratiivpiirkonnas teed, mis oma 2—3 kilomeetrit pikad, mis klassitee jätk on. Arusaadavalt ei suuda väikelinn neid omal kulul korras hoida nõnda, et need teed läbikäidavad oleksid. Näiteks Kuresaare linna administratiivpiires on kaks 2—3 kilomeetri pikkust maanteed — Loode ja Roomassaare — mõlemad on väga tarvilikud, sest neid tarvitab enam kui pool Saaremaad. Seniajani oli iseäranis 2 km pikkune Loode maantee nii põhjatu ja vilets, et vankrid läksid ümber, koor-maveost polnud juttugi. Aastat kaks tagasi määras Teedeministeerium toetust, ja hiljuti seati see tee korda. Kui linnal ei ole teede parandamiseks summasid, siis lähevad need teed jälle säärasesse viletsasse seisukorda, nagu nad olid enne. Peab veel ütleva, et see ei ole sugugi maa huvi, kui nendel teedel linnade läheduses, kus suur liikumine, ei pääseta vankriga läbi. Praeguse Maanteede seaduse järgi ei saa ministeerium linnade administratiivpiirides olevate teede parandamiseks toetust anda, sest seaduse § 21. näeb ette erakorralisi juhtumisi ja § 17. riiklikku tähtsusega teede ehitamist. Sellepärast teen ettepaneku

§ 18. juurde võtta teine lõige järgmiselt: Teede ehitamiseks ja korrashoiuks linnade administratiivpiirkonnas võib Teedeministeerium anda toetust Teedeministeeriumi teedekapitalist.

See tähendab, et Teedeministeerium võib anda tarviliku tee parandamise jaoks toetust, mis ei pruugi olla iga-aastane ja ei ole sunduslik. See oleks minu arvates õige teguviis, kuna selle ettepaneku vastuvõtmine vastaks õigluse põhimõttele, ja linnad ei võiks öelda, et nende huvid on tagaplaanile jäetud.

Aruandja O. Suursööt (lõpusõna): See ettepanek on täpselt samasugune, mis oli § 18. II lõige, ja just § 18. II lõike vastu räägiti ning anti see enamusega tagasi omavalitsuse komisjoni, et seda seal ümber töötada ja et selgusele jõuda, kas on Teedeministeeriumil võimalus linnadele teede ehitamiseks ja korrashoiuks toetust anda, kui see lõige välja jätta. Omavalitsuse komisjon leidis, et võimalus selleks olemas, ja seepärast kustutas teise lõike. Peale selle on seal öeldud „linna administratiivpiires“. Meie väikesemates linnades, eriti noortes linnades, uuemates linnades, mis vabariigi iseseisvuse ajal tekkinud, ei ole ehitusepiirkondi olemas, vaid kõik on administratiivpiirkond. Selles mõttes laieneks see terve linna territooriumi peale, ja seepärast ei saa omavalitsuse komisjoni nimel rkl. Kärner'i ettepanekuga ühineda.

Juhataja: (Hääletatakse.) Rkl. Kärner'i ettepaneku poolt on 23 häält, vastu 21 häält, seega ettepanek vastu võetud. (J. Soots, põl: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist. (Hääletatakse.) Poolt on 28 häält, vastu 29 häält — ettepanek on tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) § 18 on vastu võetud.

Aruandja O. Suursööt: Kuna § 7 II lugemisel juba vastu võetud, tuleks võtta § 7-a juhataja arvamisest mitte § 7-a-na, vaid § 18-a-na, selle eeldusega, et III lugemisel seda võiks liita § 7. teiseks lõikeks.

Juhataja: (Hääletatakse.) § 18-a (komisjoni ettepaneku § 7-a) on vastu võetud.

Täiendava paragrahvi 18-a vastuvõtmisega kujuneb I osa sissejuhatus järgmiseks:

„Maanteede seadus (RT 48 — 1928) täiendatakse § 18-a. ja sama seaduse §§ 7, 18, 30, 36, 38 ja 60

muudetakse ning pannakse maksma järgmises redaktsioonis:“.

(Hääletatakse.) I osa sissejuhatus on vastu võetud.

Seaduseelnõu II lugemine on lõpetatud.

12. Meistrite, õppinud tööliste ja tööstusõpilaste seadus — II lugemisel.

Haridusekomisjoni aruandja J. Fuks.

Üldkomisjoni kaasaruandja M. Pung.

(Pealkiri.)

M. Martna (stp): Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma võtsin selle seaduse pealkirja puhul veel sõna, et mõne niisuguse asjaolu peale selles seaduses näidata, mis küll tema komisjoni tagasiandmist vajab. Meie käsitööringkonnad, kelle poolt see seadus oma algatuse on saanud, on ligemale 3 aastat selle seaduse kallal tööd teinud, see on mitmes komisjonis olnud, on ühe Riigikogu käest teise kätte läinud, ja ometi, kui ligemalt selle seaduse ja tema iseloomu peale vaatame, siis peame tunnistama, et siin väga segaseid paragrahve leidub, mis parandamist vajavad. Kõigepealt on küsitav, kas selle seadusega seda kätte saadakse, mis sihiks on võetud. Kahtlemata püütakse selle seadusega peajasjalikult meie käsitööolusid parandada, hoolimata sellest, et § 1 käsitööst ei kõnele, vaid kogu tööstusekompleksist, välja võetud põllumajandus. Nimelt on seaduses öeldud: Välja võetud põllumajandustööstus. Juba seegi lause võib näidata, et seadus ei ole küllalt selge. Kas on mõeldud põllumajanduslik tööstus või põllumajandus? Kui on mõeldud põllumajanduslik tööstus, nagu saevabrikud, viinavabrikud, õllevabrikud ja teised niisugused ettevõtted, siis peame küsima, mispärast peavad need seadusest välja jääma? Üldises mõttes peame aga selle põhimõtteliku küsimuse üles seadma, kas meil üldse on võimalik niisuguse seadusega parandada neid vigu meie tööstuses, nagu seda soovitakse? Kui me paar inimpõlve tagasi vaatame ja kui me võtame tänapäeva tegevuse vaatevinkli alla, siis leiame, et praegusel ajal terve meie tööstuseelu on suurte muudatuste sees, ja need lähevad edasi — vaatamata sellaste seaduseandluse katsete peale, paratamatult käiku omal kombel reguleerida tahta.

Vaatame näiteks raudteede ehitamise mõju umbes 60 aasta eest, kui meie maale esimesed raudteed ehitati, siis näeme, et Tallinna, Narva ja Põeterburi vahel voolivate voorimeeste tegevusealad paisati üm-

ber. On teada, et n. n. „voorimehed“ raudteed kirusid ja seda maapõhja sajatasid, kahetsedes, et seda paganat ära rikkuda ei saanud. Ja kui täna vaatame ja püüame selgusele jõuda, kuhu meie troskapidajad-voorimehed on jäänud, siis näeme jällegi, et autod on selle tegevuseala ära kaotanud, ümber tõuganud, ja sellega ühes on ka mõned teised tööalad kadunud. Tartus näiteks ja ka Tallinnas oli niikaua, kui troskavorimehed elasid, terve rida töökojasid, kus troskasid lakeeriti. Kuna nüüd neid enam lakeerida ei ole, siis on ka mainitud töökojad kadunud! Ehk vaatame kingseppa, siis näeme, et kingseppmeister tänapäev on välja suremas, on jäänud järele kingsepa nime all saapalappija, parema nimega saapatallutaja. Praegu tehakse vabrikus sajad ja tuhanded paarid saapaid päevas valmis, ja kingsepp kui käsitöeline ei tule siin enam kõne alla. Isegi saabaste lappimine on masina kätte viidud, nagu me neid n. n. „Kiirkäigu“ nime all tunneme.

Kui vaatame kodumajapidamist, siis näeme isegi siin, vanast kinni hoidva talumajapidamise alal, et ka on viimaste aastakümnete jooksul suured muutused päevakorradele tulnud. Kuna varematal aegadel taluperenaine oma tütarde ja naistenijatega õhtul hilja ja hommikul vara villa kraasis, takku, linu, isegi kanepit ketras ja kudus j. n. e., on see töö tänapäev üsna väheseks jäänud, või koguni juba täiesti kadunud.

Rätseppmeisteri töökoja peale vaadates leiame, et ka tema tegevuse iseloom on koguni teiseks saanud. Rätseppmeister niisugusena, oma sellidega ja õpilastega, kes varemalt ühise perekonnana koos elas, kaob ikka rohkem ja rohkem, jäädes koguni tahaplaanile. Asemele tulevad suured riitemagasinid, nende pidajad ei ole enam rätseppmeistrid, vaid on kaupmehed ja peavad endal hästikoolinud juurdelõikaja, kes aina juurde lõikab. Lõigatakse sajad ja tuhanded riided juurde ja viiakse sealt väikestesse rätsepatöökodadesse valmisõblemiseks. Mainitud pisikesed töökojad on sageli pisikeste nõelatöölaliste elukorterid, kitsad ja viletsad. Seal õmblevad naised ja lapsed, omad ja võõrad kaasa — ilma tarviliku tervishoidliku järelvalveta ja — sõna tõsisel mõttes näljapalgaga. On higimeistreid, kes kogu Pelgulinna ja mõne muu aleviku nõelatöölilistele „tööd annavad“ ja kes oma töövõtjaid äärmiselt kurnavad. See on kodutöö — Heimarbeit — ja see on täielikult teisele alusele nihkunud, kui rätseppmeister meil alles mõne-

kümne aasta eest oli; tähendab, rätsepatöö alal näeme sedasama, nimelt et on teistsugused töötegemisviisid ja teistsugused vahekorrad arenenud, mida meistrite seadus tagasi kruvida ei suuda. Ja kaugelt suurem osa kodutööd tegevaist noortest inimestest ei kuulu meie eeloleva seaduse alla, vaid jäävad siit väljapoole — ka siis, kui see seadus peaks vastu võetama.

Tisleritööga on umbes niisama. Kuna tislermeister varematal aegadel töö tarvitajate poolt töötellimisi vastu võttis ja nende järgi valmistas, siis on nüüd asi teiseks muutunud; mitte ainult, et niisugune suur vabrik, nagu Tallinnas Luther'i vabrik, suure osa mööblitööst ära teeb, vaid mööblitiseri tööala on suuremalt osalt magasinid või kauplemise tööks muutunud. Isegi puusärgid valmistatakse „suurel viisil“, en gros, väikestes töökodades suurematele magasinidele.

Juurde tulnud on mõned tööalad. Minu teada on meie väikestes linnades viimastel aastatel juurde tulnud suka, villaste jakkide, ülirikondade ja ka kangaste kudumise töökojad. Eriti suka ja jakkide kudumise juures tarvitatakse masinaid, ja masinomanik võtab enesele noori tütarlapsi tööle. Kas need tütarlapsed ka õpilased on ja selle seaduse alla kuuluvad või mitte, selle üle käesolev seadus otsekohest selgust ei anna. Nähtavasti ei ole seadusevalmistajad sellele mõelnudki!

Mis puutub käesoleva seaduse § 1., 2., 3. ja 4. lõikesse, siis oli sellest juba eelmisel korral jutt, et kõik need tööalad, mis siin üles loetud, kuuluvad selle seaduse alla. Aga kui lähemalt vaatleme, siis ei näi see ometi nõnda olema. Mina ja minu parteiseltsimehed palusime täna asjatundjaid oma rühma koosolekule, kes meile selletusi andsid niipalju kui aega jätkus, nimelt Tartu kutsekooli juhataja ning koolinõunik härra Kiivet. Seal selgus, et need asjatundjad asja kohta küll arvasid, et näit. lühemaaja, vabrikute õpilased selle seaduse alla kuuluda ei või. 16. paragrahvis on märgitud, et õppeaeg ei tohi üle 4 aasta kesta. Kuid alammäär ei ole nimetatud. Ma küsisin asjatundjailt, kuidas nad arvasid, kas kuuluvad selle seaduse § 1. järgi suured vabrikud, nagu Kreenholm ja teised ketramise ja kudumise vabrikud ja metallitöö vabrikud oma õpilastega ka selle seaduse alla, s. o. need õpilased, kes mainitud vabrikutes töötavad, käesoleva seaduse alla. Asjatundja ütles, et tema arvates vabriku õpilased siia alla ei kuulu, ja arvas, et õpilased alla 1-aastase õppeaja selle alla ei kuulu. Tähendab, asjatundjad ei

võinud selget vastust anda, vaid nad „arvasid“ ainult nõnda, ja seadus ei anna sellele ka selget vastust, vaid jätab küsimused lahendamata, kõiksuguste võimaluste valda.

Juba mineval korral tähendati sellele, et § 1. neli lõiget väga palju, s. o. kogu tööstuse selle seaduse alla võtta või ulatada tahavad, kuna ometi kõik siia alla ei mahu, ega nähtavasti ka siia mõeldud pole, ja kui me lõpuks selle seaduse otstarvet küsime ja nimelt enestele küsimuse vastuseks ette paneme, kas selle seadusega on mõeldud niisugune kord maksuma panna, mille alla töötajad-meistrid ja nende õpilased sunniviisil kuuluvad, või on see vabaks jäetud, s. o. ainult neile, kes ennast meistriks ja õppinud tööliseks registreerida tahavad lasta või mitte, siis sellele ei andnud kindlat vastust meie asjatundjad, ega ka seaduse tekst, vaid seadus reglementeerib ainult, et meistrid, õppinud tööliselised ja tööstuseõpilased on need, kes ennast niisugustena registreerida lasevad. Kui on niisuguseid ettevõtjaid ja õpilasi, kes ennast registreerida ei taha lasta, siis selle kohta seaduses mingit sundivat sanktsiooni ei ole, vähemalt ei ole mina seda leidnud. Sellega puudub seadusel käskiv, sundiv jõud. Niisugusena jääb ta vaga soovina paberile. Ja tsunftikorralduste sõpradel tuleb pärast ettekujutuses vigu otsida, mil listega seaduse puuduvat mõju seletada ja edasi manada.

Juhin tähelepanu veel ühele teistsugusele puudusele. Kõneldakse nimelt kolmes kohas sellest, kellel on õigus õpetada tööstuseõpilasi. Kõigepealt § 4. öeldakse: „Meistril on õigus õpetada tööstusõpilasi.“ § 9. öeldakse: „Õppinud töölisel on õigus iseseisvalt õpetada tööstusõpilasi ettevõttes, kus ei ole üle kolme tööliste, õpilased ühes arvatud.“ § 14. kõneleb samast asjast ja seda nimelt pealkirja all: „Tööstusõpilased. Tööstusõpilasi võib pidada tööstusettevõttes, kus praktilise kutseoskuse õppimine ja vastavatel tehnilistel abinõudel praktiseerimine võimalik ja kus tegelik tööjuhataja omab inseneri, meistri, või õppinud tööliste (§ 9) kutsealal, millel teostub õpilaste õpetamine, ...“ Siin on koma, hoolimata, et järgneb midagi muud, kui poollejäetud lause oletada laseb, kuna tekst edasi lausub: „ühe aasta kestel, arvates käesoleva seaduse maksamahakkamise päevast, võib tööstusliku kutseoskuse nõukogu oma äranägemisel lubada õppelepingu sõlmimist ettevõttes, mille valdaja või tegelik tööjuhataja omal erialal on vähemalt kuus aastat isiklikult töötanud või sama aja

kestel juhtinud tööstusettevõtet sel alal, kuigi ta ei oma meistri ega õppinud tööliste kutset.“

See seaduse IV eriosa tahab kõneleda tööstuseõpilastest, aga nagu meie näeme kõneldakse ka siin sellest, kellel õigus on õpilasi pidada. Minu arvamise järgi asi ei kannata selle all, vaid saab selgemaks, kui see küsimus ühte kohta, ühte paragrahvi paigutatakse!

Siis on § 9. juures veel üks teine seaduse põhjus, nimelt: „Õppinud töölisel on õigus iseseisvalt õpetada tööstusõpilasi ettevõttes, kus ei ole üle kolme tööliste, õpilased ühes arvatud.“ Siin ei ole öeldud, kas mainitud õppinud tööline ise on ka mainitud kolme tööliste sekka arvatud või ei ole. Edasi ei ole öeldud, kas ettevõtte valdaja või omanik ka sinna hulka kuulub või mitte. Sellest oleneb ju väga palju. Kui õppinud tööline ka nende kolme hulka kuulub, siis on ainult kahe õpilasega tegemist, ja kui ettevõtja ka veel sinna kuulub, siis on seal ettevõtja, õppinud tööline ja üksainus õpilane. Kas on nõnda või teisiti mõeldud? Kui tahetakse asja nõnda reglementeerida, siis ei tohi küsimusi nõnda lahtisteks jätta.

§ 10. juures — meie ridades on ka käsitöölisi, endisi ja ka praegusi käsitöölisi — meie lugesime, uurisime ja kuulasime, ja ei saanud sellest ometi hästi aru. § 10 on järgmine: „Õppinud tööliste kutseksami võib õiendada tööstusõpilane õppeaja möödumisel, kui ta avalikõigusliku tööstusõpilaste kooli või selle aset täitvad avalikõiguslikud kursused on lõpetanud.“ Meie arvamine oli, et see ei või nõnda olla, sest siin nõutakse kahekordset õppimist. Kui inimene peab oma õppeaja meistritöökojas läbi tegema, arvatavasti õpib ta siis ja tunneb oma tööd ning peaks võima eksamile minna, nõndasama ka teine, kes koolis sedasama õpib, võib ka eksamile ilmuda. Aga meie asjatundvad koolidejuhatajad seletavad, et õpilasel peab olema võimalus saada koolis teoreetilist õpetust. See näis meil üks segane punkt olema, mida selgemalt tuleks väljendada. Mina isiklikult olen väga selle poolt, et tööstusõpilane õppeajal ka koolis peab käima. Seadus peab selle aga selgelt ette nägema, et kellelgi kahtlust ei teki.

Siia juurde tuleb aga asjalugu, et teine õpilane, kes kaugemal maanurkes õppinud, kus vastavaid koole ei ole, võib ilma selle nõudmise täitmata eksamile ilmuda! Kuigi see eriasjaoludest on tingitud, paistab see ometi nii, nagu asetaks seadus metsatagustenkade õpilased soodustatud seisukohta.

Ja see sünnib pealegi oskuse arvel, mida ometi tahetakse tõsta!

Teistes paragrahvides on pandud rõhku sellele, et tööstusliku kutseoskuse nõukogu võib meistrilt ära võtta õpetamisõiguse, kui tema poolt ilmuvad eksamile mitte hästi ettevalmistatud õpilased. Selle õiguse võib nõukogu ära võtta kolmeks aastaks. Siin on ometi väga piinlik see seisukoht, et kui halvasti ettevalmistatud õpilased korduvalt eksamile ilmuvad, siis tähendab, et nad on oma õppeaja juures kahju saanud, ja see tuleks heaks teha. Aga heakstegemisest ei kõnele käesolev seaduseelnõu mitte midagi, vaid ta räägib ainult sellest, et inimeselt võetakse õpetamisõigus. Oletame, et inimesel on kolm töölisi. Talt võetakse õpetamise, ühtlasi sellega aga ka töötegemise võimalus. Mis sellest inimesest siis saab? See tähendab majanduslikku surma! Sest kui inimesel on tööd nelja töölise jaoks, siis ei saa ta seda ometi valmis teha ühe inimesega. Ta peab siis töötegemisest loobuma!

§ 11 võimaldab ka nõndanimetatud „töölisele“ õppinud töölise eksami õiendamise. Meie teame, praegusel ajal on käsitöö tegevusealal 4 kategooriat: meister, sell, õpilane ja nõndanimetatud tööline, ilma muu eriligituse nimetuseta. Kuikaugetlalt niisugune tööline tööd teha oskab, seda keegi nõukogu ega ametiasutus ei kontrolli, see on tema enese ja ta meistri asi! Sagedasti on need töölised aga väga osavad töölised, ja seepärast näib § 11 olema niisugune, mida meie pooldama peame. See võimaldab ka niisugustele töölisele, kellel mingit tiitlit ei ole, õppinud töölise tiitli omandamist, kui neil võimalik on kindlaks teha, et nad neli aastat ühel alal on töötanud. Siin on aga konks. Ühel või teisel korral võib ju seda kindlaks teha, et keegi on 4 aastat ühel alal töötanud, aga igal juhul mitte. Seaduseandja peaks aga sellega arvestama ja ette nägema, et seda nii hõlpsasti pole võimalik kindlaks teha. Tuleks ainult eksamiga leppida, ükskõik kas tööoskus on 4 või vähema aastatearvuga saadud!

Seadus räägib testaat-raamatust, selleks, et õppekäiku must-valgel jälgida. Kui aga töölisel seda raamatut ei ole, ei ole tal võimalik kindlaks teha, et ta kuskil neli aastat on tööd teinud. Siis on veel mõeldav võimalus, et mõni tööline on kahel, kolmel alal tööd teinud ja võib neil aladel väga hästi töötada, seadus ei kõnele aga sellest, kas niisugusel töölisel on võimalik kahel või rohkemal alal diplomit või tunnistust saada.

§ 13 kõneleb järgmist: „Tööstusõpilaseks loetakse algkooli kohuse täitnud isik, kes astunud õppelepingu põhjal tööstustevõttesse käesolevas seaduses ettenähtud tööala kutseoskuse õppimiseks.“

Käesolev paragrahv kõneleb tööstusest. Üldse näib viimasel ajal ja eriti seaduseandluses püüe olema, käsitööd nagu surnuks, olematuks näha. Siin võib ometi öelda, et on mõeldud käsitööd, võibolla aga ka tööstust. Kuid tööstus ja käsitöö on ometi kaks iseasja, selle vahetegemise poolt peaksid ka teised olema.

Tööstuseõpilasega on nõnda lugu, et ta oma kangastelje, ketramisvärtna juures ei tarvitse aastaid õppida, vaid ta õpib selle töö lühikese ajaga kas Kreenholmis, sitsivabrikus või mujal, sest see töö on sedavõrt lihtne masinatöö, mis ainult lühiajalist tähelepanu vajab. Ja vabriku õpilaste ning vabriku direktorite vahel ei ole sellasest „tihedast vahekorrast“, millest seaduseletuskiri kõneleb, juttugi. Seadus ei anna selle üle selgust, kas ta tahab tööstuse, s. t. vabrikuõpilasi selle seaduse alla paigutada või mitte.

§ 15 sõnastuses ei ole seda leida, mis seal olema peaks, et suuremat selgust saada. § 10. kõneleb küll sellest, et õpilane eksamile minnes peab olema sooritanud nelja-aastase õppeaja ja ühtlasi olema kursused läbi teinud. Nüüd oleks paratamata vaja, et seaduses oleks määratud, kus ja missugusel ajal õpilane koolis peab käima. Kuulsin täna, et Tartus olevat niisugune kool, ja õpilased käivat seal kolm fundi kolmel õhtul koolis pärast seda, kui nad pika päeva töökohtadel tööd teinud. Seadus oleks selle asja pidanud hoopis selgemini väljendama ja mitte nii lepingutingimuseks tegema õpilaste ja meistrite vahel. Meile öeldi, et kooliskäimise sundus ja kord on teises seaduses ette nähtud — tööstuskoolide seaduses —, kuid seal ei ole muud öeldud, kui et valitsusel on õigus oma määrustega seda ja seda maksta panna. Ta ei ole seda aga veel teinud ja kui ta seda teinud ei ole, siis ei ole meil praegu, kus seaduse vastuvõtmine päevakorral, aimu sellest, missugune kord ja millal ta ükskord maksta hakkab. Selle asemel näeme, et ka selles seaduses mõndagi ametiasutuste määrata jäetakse, ja et me palju peame pimesi vastu võtma, mida me aga enne peaksime selgesti üle näha võima. Meil, kui töölise esindajatel, on huvitav teada, kas peavad ka vabrikuõpilased koolis käima? Mina igatahes sooviksin, et ka vabriku noored töölised peaksid koolis käima, ja minu nõudmine on selle-

pärast, et õpilaste kõrvale asetataks veel teine kategooria, nimelt vabriku nõored töölised.

Edasi määrab § 15., missugused tingimused õppelepingute sõlmimise juures peavad kokku sobitud olema. Aga siin puudub asju, mis kahtlemata ka peaksid nimetatud olema, ja ilma milliste nimetatamata meie selle seaduse poolt mitte hääletada ei või. Näiteks peaks ometi kindlaks määratud olema, kui kaua õpilane päevas tööd teeb, s. o. mitu tundi. Meil on ju küll alaealiste ja laste töötundide määr mõnes seaduses ära määratud, aga siin on meil selle küsimusega otsekohe tegemist, ning see vajab varjamata selget keelt. Õpilased on väga mitmesuguses vanuses. Üks tuleb 14-aastasena õppima, teine 16- või koguni 18-aastasena. Siis peab ometi kindel olema, mitu tundi 14-aastane õpilane tööd peab tegema, mitu 16-aastane j. n. e. Aga seda ei leia meie sellest seadusest mitte, ja see on üks tema suur puudus.

Edasi on ometi juba kogu haritud ilmas viisiks, et seadustega ka tööliste suvepuhkeag kindlaks määratakse. Kõik see oleks peadnud ka meie seaduses ette nähtud olema, ja ei oleks tohtinud mitte ootama jääda, et õpilane ja meister omavahel kokku lepivad. (Aruandja J. F u k s'i vahelhüüe.) See'ep see on, et mina selle „võib'ga“ nõus ei ole, vaid nõuan, et peab „peab“ olema! „Võib“ ja „peab“ on kaks isiasja. Et „peab“ puudub, seepärast on see seadus puudulik. Edasi peab selles seaduses suvepuhkeaja kohta öeldud olema, et see vähemalt 2 nädalat ilma katkestamata ja tasu edasimaksmisel kestab.

Siis on möödapääsemata tarvilik, et seadus ära määrab selle minimaalse nõudmise, mille peale õpilasel õigus on söögi ja korteri suhtes. Ka korteri iselaad... (M. J u h k a m, tõer: Kui palju häid asju.) Kas Teie panete seda imeks? Kuhu siis Teil vabameelsus jääb? (J. T e e m a n t, põl: Eks ta paberil ikka ole.) Meie ei taha, et ta ainult paberil on, meie tahame, et ta seaduses ankru peal oleks. Seepärast tuleks ka § 16 hoopis teisiti redigeerida. Seal on öeldud, et õppeaeg võib kesta kõige rohkem 4 aastat. Ma tähendasin juba sellele, et nende inimeste õppeaeg ei ole määratud, kes õpivad lühemat aega, ja minu arvates oleks sellest küll, kui ütleksime, et õppeaeg olgu määratud kõige vähem 6 nädalat, ehk kui teie sellega ei lepi — siis kaks kuud kuni kolme aastani, siis oleks võimalik siia seadusesse paigutada ka neid noori töölisi, kes vabrikutes töötavad. Kui õpilane ei suuda mõnel ametialal 3 aasta

jooksul lõpetada oma õppimist, siis võiks kohalik tööoskuse nõukogu määrata pikema õppimisaja. (P a r e m a l t p o o l t: Seadus ei luba!) Seepärast tulebki seadus muuta! Seadus on segane, ei kaugeltki nii hea seadus, nagu teie, härra minister Hünerson, ütlesite. (K. P ä t s, põl: Vahel on ka segased seadused head!) Teie, härra Päts, mõtlete küll tuttavat Preisi kõrgema ametniku ütelist: Sie wissen nicht, wie viele Sachen werden durch das einfache Liegenlassen erledigt! (K. P ä t s, põl: Es kommt nicht auf das Warum des Warum an! — N a e r.)

Seepärast oleks vaja ka seda paragrahvi teisiti redigeerida. — § 22. on öeldud, et sarnasel korral, kui õpilane läheb ühest töökojast või ettevõttest teise üle, siis võib esimeses ettevõttes läbitehtud õppeaeg ainult siis arvesse võetud saada, kui esimese ettevõtja või kohaliku tööoskuse ameti poolt on sellane märkus testaat-raamatusse tehtud. Minu arvates peaks seadus siin kaugemale minema. Seaduses peaks tähendatud olema, et õpilane või tema eestkostja võib seda märkust kohaliku tööoskuse ameti poolt nõuda, vastasel korral on niisuguse märkuse saamine väga küsitav.

§ 23 p. 2 kõneleb sellest, et õppeleping võib teatud kordadel lõpetatud saada, kui meister on kardetavas haiguses — § 28 p. 7 — või mõnel teisel põhjusel, aga seaduses ei ole lausutud sõnagi sellest, kas selle õpilase õppimist sel puhul kusagil mujal — ilma kahjuta — jätkatakse, ja kes selgi puhul õpilaste huvide kaitsjaks on. Selle seaduse raamis on õpilane nõrgem, igasugust kaitset vajav pool. Seda ei pea seadus mitte tarbeks silmas, vaid õpilane on jäetud täitsa ta enese hooleks.

Edasi ei ole ka sellest seaduses midagi lausutud, kuidas seda kindlaks teha, kas mõned meistrid külgehakkavalt või karde-tavalt haiged on või mitte. Ega siis seadus ometi ei taha, et meistrid või ettevõtjad peaksid endid arsti juures läbi vaadata laskma? (Aruandja J. F u k s'i vahelhüüe.) Mul ei ole midagi selle vastu, aga siis peab see seadusse paigutatud olema, muidu on see küsitav, samuti nagu on küsitav see, mis § 26. ütleb, et teatavatel kordadel võib õpilane enne õppeaja lõppemist eksamile pääseda, aga niisugusel korral peab tööoskuse amet meistri arvamisest kuulama. Minu arvates on aga lugu ikka nõnda, et meister oma nõusoleku vaevalt annab, sest kui õpilane õppimises kaugemale jõudnud, on ta meistriks seda kasulik. Ja sarnasest kasust ei loobuta varem kui iganes võimalik.

Pea veel tähelepanu juhtima sellele, et ka meie, ja eriti ka Tallinna töölised väga huvitatud on sellest, et ametioskus levineks. Mul on selleks silmapaistvaid tõendusid, nimelt on välja antud käsiraamat Tallinna maalrite ametiühisuse poolt. See raamat on ligi 300 lehekülge suur, selle on ametiühisus lasknud kirjutada ja trükida. Sellest näeme, kui suur huvi töölistel ametioskuse levimise juures on. Ühtlasi teatati mulle, et on praktilisi töökursusi ametiühisuse poolt toime pandud. Osavõtt on küll väike olnud, aga see pole ime, sest alguses ei või see üldine olla. Ühenduses seega juhiksin lugupeetud Riigikogu liikmete tähelepanu ka sellele, et praegusel ajal teistes maades ametioskuse poliitikat ka teistel teedel aetakse. Ka püütakse niisuguseid seadusi välja anda. Aga et nendega suuri tagajärgi oleks saadud, ei tea mina mitte. Kuid häid tagajärgi on saadud ametiõpetamise kursuste teel, mis toime pannakse ja millest osa võtma kohustatakse töötatöölisi. Teistes maades on töötatöölised kinnitatud. Nad saavad teatavat toetuseraha seaduslikul alusel, ja niisugustel kordadel, kui neile võimalik ei ole tööd juhatada, siis nad on kohustatud töökursusest osa võtma, ja teatavatel kordadel, kui leidub isikuid, kellele arvatakse kursusest osavõtmine eriti tähtis olema, siis lastakse teda otsekohe — ilma tööle sundimata — kauemini kursusel edasi õppida. Nagu teate, ei taha see asi meil kuidagi edeneda, aga ükskord peame ikkagi ka sellele tee tulema ja jõudma. See oleks minu arvates praegusel ajal kohane, palju rohkem tagajärgi anda lubav meetod, kui see seadus, mida meie siin tahame vastu võtta. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. Hüneron: Töötatöölisele tuleksid põllutöökursused toime panna. Ega meil muud tööd neile anda ei ole.) Härra minister, Teie ei saanud minu seletusest õieti aru. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. Hüneron: Sain küll.) Teie juhite tähelepanu asja peale, mida ma Teile pean seletama. Tallinnas arvatakse olema umbes 700—800 maalrit. Statistikat meil ei ole, Teie ei kannu ju selle eest hoolt, ja ametiühisused ei suuda üksi statistika eest tarvilikku hoolt kanda, sellepärast meie ei tea kindlasti öelda, kuipalju ühel või teisel alal töölisi on. Neid 700—800 maalrit on suvel linnale tarvis; kui neid ei oleks, siis jääksid tööd, mis tehakse suvel, tegemata. Sügisel jäävad nad aga tööta, — talvel leiavad neist kõige rohkem 100 inimest tööd. Ülejäänud 600 inimest võiksid seda tööd õppida, mida nad suvel tege-

ma peavad. Kui öeldakse, et nad ei oska oma ametit küllalt, siis tähendab see seda, et ei ole võimalust õppida. Kui me aga anname neile võimaluse õppimiseks, anname neile toetust töötaoleku ajal, siis võivad nad sel ajal, kui neil midagi teha ei ole, kursusel ametit õppida. (K. Päts, põl: Ega nad igal talvel kursusel käima ei hakka.) Igal talvel, või kahe talve tagant, see oleneb kogemustest ja korraldustest, mis saadakse ja mis arenevad. Igal talvel tuleb uusi inimesi juurde, ja iga ametiala on niivõrt keeruline, et ka igal talvel neil midagi juurde õppida jääb. Lubage, härra Päts, ma võin Teile mainitud käsiraamatut näidata, siin on ligi 300 lehekülge, ja ma võin Teile kinnitada, et ma siit palju uut ja õppimisväärilist leidsin, ja et minu endine ametiala on väga muutunud. (K. Päts, põl: Aga Teie mineval korral samalt kateedriilt ütlesite, et selle peene tööga pole midagi peale hakata.) See jääb ka täna püsima! Aga ega kõike peenemaid töid ka kursustel ära õppida ei saa. Siin on keskmine oskus tähtsam! Seda õppinud tööline läheb aga juba ilma kursusetä edasi, peenemale tööle üle, kui tal neid teha tuleb.

Arvan, et ma nende mõne näitega olen kindlaks teinud, et selle seaduse komisjoni andmine on tarvilik. Kuna seaduse tegemiseks ligemale 3 aastat aega läinud, siis peaks ka nüüd veel aega olema. Kui meie aga puuduliku seaduse vastu võtame, siis on pärast parandada palju raskem, kui juba nüüd otsekohe seadus ümber töötada ja selleks komisjoni tagasi anda.

Teen ettepaneku,

seaduseelnõu sotsiaalkomisjoni anda.

(Hariduse- ja sotsiaalminister J. Hüneron: Komisjonist ei tule mingit abi, seal on seda küll jahvatatud.)

Koolide peainspektor J. Kiivet: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma püüan alguses vastata mõnele küsimusele, mis seadis üles lugupeetud rkl. Martna. Võtan vast kõige esiteks küsimuse, kas ühel ja samal isikul võib olla meistri tunnistusi rohkem kui ühel alal. Toon teatud paralleele teiselt alalt, näiteks võib üks ja sama isik olla inseneriks ja advokaadiks. Ei ole kuskil öeldud, et ei või olla kahel alal meister; võib olla, kui on eksamid sooritatud.

Peatun üksikute paragrahvide juures.

§ 1. kohta märkis lugupeetud härra Martna, et siin on loetelu liiga suur, siin on väga palju alasid, mis ei kuulu kuidagi kauase õppimise alla. Teiseks ei ole mär-

gitud, kui pikk õppimise aeg käib selle seaduse alla. Loetelu on tõesti kõige laialisem, mis on võimalik; ta on võetud teisest seadusest, kus loetelu tarvilik. Aga see ei tähenda veel, et kõigil neil aladel õppimine lepingu alusel korraldataks, ja kõik need nõuded, mis seadus ette näeb, kõigil aladel maksvad on.

§ 35. p. 1 märgib ära, et tööstuse kutseoskuse nõukogu koostab nende tööalade nimekirja, millel õppimine käesoleva seaduse alal teostub. Ei ole otstarbekohane täpselt võtta need alad seaduse, mis praegu kuuluksid selle seaduse alla; seda sellepärast, et juba mõne aasta pärast muutub mõne tööala õppimine nii mehaaniliseks ja lühiajaliseks, et ei tarvita lepingutalist õppimist.

Kui puuduseks loetakse seda, et ei ole öeldud peensustes, kuidas õppimise ajast peale peab kuuluma õppimise korraldus lepingu alla, siis ei saa kõiki üksikasju seaduses ette näha. Ma olen lugenud palju välismaa vastavaid seadusi ja pean tähendama, et need on üldised ja vähem üksikasju toodud kui käesolevas seaduses: üksikasjad peavad seaduses ikkagi jääma otsustada vastavatele asutistele, kus on kompetentsed jõud, nagu tööstuse kutseoskuse nõukogu ja tööoskuse amet, kus mõlemad huvitatud pooled esindatud. Pean tähendama, et ühes esialgses redaktsioonis oli õppimise aeg määratud 2—4 aastat, tähendab õppeaeg ei võinud olla alla kaht aastat, ega üle nelja aasta. Selles redaktsioonis oli kindlasti nõutud, et tööala, kus õppimine alla 2 aasta, ei kuuluks õppelepingu korralduse alla. Ometi pärast tehti see ulatus vabamaks ja võibolla tõepoolest on tarvis viia lepingu alla need tööalad, kus õppimine ühe aasta kestel teostub.

§ 10. juures kerkis küsimus üles, kas võib keegi õppinud töölise eksamil minna, kui ta ei ole õppinud tööstuseõpilaste koolis, ka siis, kui kool vastaval kohal on olemas. Oieti ei ole see normaalne ega loomulik kord, et minnakse eksamil tööstuseõpilaste kooli lõpetamata, liiategi kui kool kohal on olemas, sest kool tahab ikkagi abiks olla õpilastele, kes eksamil tahavad minna. Hoopis iseasi on siis, kui kooli kohal ei ole. Küsimus annab end aga igal juhul lahendada. Kui on tööstuseõpilane, kes tööstuseõpilaste kooli kursuse on õppinud, siis tema võib kooliskäimise kohustusest vabaneda sel korral, kui ta õiendab vastava katse kooli pedagoogikanõukogu ees ja näitab, et tema seda kursust, millist koolis läbi minnakse, tunneb; tähendab, kui

ta vastab nõuetele, siis ei ole tarvidust sundida kooliskäimist ja temale võib anda vastava katse põhjal tunnistuse tööstuseõpilaste kooli teatud klassi või terve kursuse lõpetamise kohta. § 10. kõneleb kooli lõpetamisest. Kui muul juhul on lõpetamine võimalik, siis on see võimalik ka erakorralise katse teel.

Edasi tahaksin siinjuures tuua ülevaate tööstuseõpilaste koolidest, milles tööstuseõpilaste õppimine teostub praegu. Selliseid koole on meil praegu 7. Õpilaste arv on käesoleval õppeaastal nendes 915. Tallinnas on tööstuseõpilaste koole 2, Tartus — 1, Narvas — 1, Rakveres — 1, Pärnus — 1 ja Mõisakülas — 1. Tähendab, suuremad tööstusekohad on koolidega praegu varustatud. Tarviduse korral, kui seadus maksma hakkab, ja kui tekib tarvilik arv õpilasi, avatakse kool.

Mis puutub nimesse endasse, et seadus tarvitab ainult „tööstuse“ nime, mitte „käsitöö“ nime, siis seaduseelnõu on võtnud laiemat nimetust selles mõttes, et käsitöö kuulub ka selle nime alla, ja sellepärast ei ole kõrvuti tarvitamine otstarbekohane; samuti teised seadused on hakanud seda teed käima.

Edasi § 11. kohta oli küsimus, kuidas saab teostada niisugust 4-aastast ühel alal töötamist, kui töölisel ei olnud testaat-raamatut. Muidugi ei saa sellel juhul ametiasutus nõuda vormilist testaat-raamatut, vaid peab piirduma nende tõendustega, mis käesoleval juhul saadaval on.

Siis § 13. on toodud sellises redaktsioonis, et see võimaldaks tööstuseõpilaste kooliskäimise sunduslikkust. Selle kohta esitati küsimine, kas kooliskäimisele peavad alluma ka need töölised, kes lepingu järgi ei õpi. Kuna tööstuseõpilaste kooliskäimist reguleerib Tööstuslikkude koolide seadus Vabariigi Valitsuse poolt antud määruse kaudu, siis peab see määrus seda ütlema. Igatahes selle Tööstuslikkude koolide seaduse vastava paragrahvi redaktsioonist saab välja lugeda, et ka alaealised vabrikutöölised, kes lepingu korralduste alla ei käi, selles koolis käima peavad, ja see on igatahes soovitatav. Välismaa näited on ka samased. Nimelt seal, kus tööstuseõpilaste kooliskäimise sundus maksev, seal on ta maksev nende kohta, kes tööstuseõpilaste nimekirjas on, aga on ka maksev ka nende kohta, kes ei õpi peale algkoolide muus koolis, — kesk- või kutsekoolis; ka sellisel juhul peab tööstuseõpilaste koolis käima — eeldusel, et ühe või teise tegevusealaga tegemist tuleb teha edaspidi.

Töötundide arv ei ole küll selles seaduses ette nähtud, aga see on kaunis suur peensus seda siin ette näha, ja muu seas on see vastavalt õpilase vanusele lahendatud teiste seadustega. Peab märkima, et ka muude maade seadused seda küsimust ei käsitle, vaid mõne maa seadused märgivad vaid ülemmäära.

§ 14. on trükiviga sattunud: esimeses lauses pärast sõna „õpetamine“ peab olema punkt, kuna see on sootu iseseisev lause.

§ 16. on tähendatud vaid õppeaja kestuse ülemmäär.

Siis § 22: „Õpilase üleminekul ühest tööstusettevõttest teise võetakse arvesse õppeaeg eelmises tööstuses ainult siis, kui selle ettevõtte valdaja või kohaliku tööstuse ameti poolt on tehtud märkus testaatraamatusse õppevahekorra lõpetamise üle.“ Siin on arvatud, et tööstuse amet on see asutus, kes peab hindama õiglast seisukorda; nii ei peaks olema kartust, et tööstuse amet märkust ei tee, kui tööstuse õpilane seda nõuab.

Mööda minnes märgin, et kursusi, millele tähendas lugupeetud rkl. Martna, korraldatakse; ka ametialade esindused on pöördunud Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi poole, määrata toetust kursustele, mida ka on tehtud. Kursusi on korraldatud masinate, maalritööde, ehitusetööde alal ning ka teistel aladel. Kursuste korraldamine on alati olnud Hariduse- ja sotsiaalministeeriumis päevakorral ja on ka praegugi.

Lõpuks tahaksin märkida, et selliseid seadusi, milline praegu Riigikogus arutamisel, on igas kultuurriigis, ja ei ole küsil leitud, et need oleksid vananenud ja ajast maha jäänud. Mul on käes ülevaade „Reichsarbeitsblatt'ist“, kus toodud ülevaade riikest, ja kus märgitakse, et seal on seda ja teises kohas teist tehtud sellelaadiliste seaduste alal. Shveitsis on igas kantonis maksmas oma seadus niihästi tööstuse- kui majanduseõpilaste suhtes, ning praegugi on päevakorral üldine seadus, mis tahab ühtlust maksma panna kõigi Shveitsi kantonite kohta.

Käesolev seaduseelnõu on saanud alguse juba kolme aasta eest, ning seda on arutatud Riigikogu komisjonides. Kõik pooled rõhutavad, et seaduseelnõu elluastumine on hädatarvilik. Seepärast on Vabariigi Valitsuse seisukohalt selle seaduseelnõu jõusseastumine kiire, ja ei oleks kaugeltki otstarbekohane, kui seaduseelnõu käesoleva Riigikogu istungjärgul seaduseks ei saaks. Arvatavasti ei saa siin komisjonide tööd uuesti palju juurde tuua.

Märgin kord veel, et välismaail vastavad seadused on vähem üksikasjalised, ja kõik need küsimused, mis siin puudutamata jäetud, leiavad lahendamist vastavas ametis: tööstuse ja kutseoskuse nõukogus. Neil asutistel on omad ülesanded ja neil peab ka midagi teha olema. Vabariigi Valitsus on selle vastu, et käesolev seadus uuesti komisjoni antaks.

(P a h e m a l t p o o l t : Lõpetada!)

J u h a t a j a : On ettepanek, koosolek lõpetada.

(H ä ä l e t a t a k s e.) Poolt on 26 häält, vastu 26 häält. (J. V o i m a n, stp: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist.

(H ä ä l e t a t a k s e.) 35 häälega 29 hääle pooltolemisel on ettepanek tagasi lükatud.

B. E i l m a n (stp): Väga austatud Riigikogu liikmed! Töösturite motiivid meistrite, õppinud tööliste ja tööstusõpilaste seaduse tarviduse kohta on avaldatud üldkomisjoni aruandja härra Punga poolt. Need motiivid on nimelt, et meil Eestis olevat väga suur puudus õppinud töölistest, ja et keegi ei taha oma lapsi enam saata tööd õppima. Kas see motiiv on põhjendatud või mitte, selle juures tahaksin veidi peatuda, et näidata, et see motiiv ei püsi paigal ja on alusetu. (J. S o o t s, põl: Püsib küll.) Kindralitest, nagu näha, ei ole üleproduktiooni, neid valmistatakse igal sammul, aga õppinud töölistest on üleproduktioon.

Kui võtame mõne aasta tagasi... (Aruandja J. F u k s : Kõik töölised peaksid õppinud olema.) Härra Fuks, ega Teilegi õppimine liiga ei tee. (Aruandja J. F u k s'i vahelhüüe.) Ma tulen ka selle juurde. (K. P ä t s, põl: Aga kas üks Riigikogu liige peab õppinud tööline olema?) Võib olla ka, selle vastu ei saa olla. Lugu on niisugune, et mõned aastad tagasi oli meil väga palju õppinud töölisi, ja ma ei ole kuulnud, et nad oleksid Eesti piiridest välja rännanud. Need õppinud töölised on aga olude sunnil ja kestnud tööpuuduse tagajärjel pidanud loobuma oma õpitud ja kümneid aastaid kestnud tööalast ja mine-ma sootu võõrastele tööaladele. Nii näiteks kõnelevad meil töösturid, et meil olevat suur puudus õppinud katelseppadest. Kuna see tööala olevat väga tähtis, praegu ei leiduvat aga ühtki, kes tahaks katelsepa töö ära õppida. Tõesti on lugu nii, et ei leidu ühtki õpilast, kes tahaks seda tööd ära õppida. Mispärast? Endistel aegadel

oli katelsepa töö hinnas. Seda hinnati ja maksti suurt palka, sest katelsepa töö on tappev, inimene ei pea seal kaua vastu. Ei pea vastu sellepärast, et see töö mõjub halvasti inimestervise peale: esiteks kõrva-kuulmise peale, teiseks silmanägemise peale ja kolmandaks siseorganite peale. Et aga oleks praegu suur puudus õppinud katelseppadest, seda ma ei usu. Meil on ka praegugi õppinud katelseppi olemas, aga nad on läinud teistele tööaladele, tööstuseettevõtetesse ei lähe nad sellepärast, et nad ei ole kindlustatud, kuniks neil katelsepa tööalal tööd jätkub. Kui õppinud töölisi tööle võtta tahetakse, siis peab kindlustus olema, et nad kauemaks ajaks tööle jäetakse ja ei mitte nädala või paari pärast värava taha ei jäetaks. Õppinud katelsepad on läinud maale kraavitöödele ja rabadesse sellepärast, et endale kauemaks ajaks tööd kindlustada. (P a r e m a l t p o o l t : Aasta läbi võib jäneseid tappa!) Igaüks teab oma käest, mida ta teeb. Edasi teine liik, missugust tööala ei taheta õppida, on sepatöö. Ka üks raskematest tööddest, ja seda ei õpita just seepärast, et see töö kuidagiviisi enam ära toita ei taha. (M. J u h k a m, tõer: Maal on seppadest puudus.) Maal on seppadest puudus, see on õige, aga tingimused, et sepp võiks maale tööle asuda, on rasked ja täitsa vastuvõtmatud. Härra Teemant, mul on meele, kui Teie Riigivanem olite ja mina ühes töölistevanematega, tööliste saatkonnaga Teie poole pöördusin, siis Teie seletasite seppade kohta, „et pole see asi nii hull, mul on talu ja tahtsin seppa, kes minu sahal paneks tera otsa, aga mina ei leia. Tulge maale tööle.“ Aga kui mina küsisin, palju Teil neid sahu on, siis Teie ütlesite, „et seal on ju teisi veel“. Aga kui see sepp peab sahatera pärast ühte tallu minema ja seal 10 kilomeetrit edasi teise tallu, siis niiviisi muidugi keegi sepatööd teha ei taha ega saa. (K. P ä t s, põl: Igal hobusel on neli jalga all, ja need tahavad kõik rautada. — K e s k e l t : Avagu sepikoda.) Kus sepikojad olemas, seal on ka sepad, ja nii suurt puudust nendest seppadest ka ei ole. (P a r e m a l t p o o l t : Puudus on suur. — K. P ä t s, põl: Kui ta ütleb, et ei ole, siis ei ole.)

Ja nüüd tulles selle juurde, kas tasub üldse tööoskuse õppimise ennat ära, siis peab ütleva, et kui meil ei võeta vaevaks tööd korraldada nõndaviisi, et õppinud töölised tööpoolest pikemaajalist tööd saaksid... (K. T o n k m a n'i, põl vahelhüüe.) Härra Tonkman, ma juba ütlesin, et maal niipalju sepikodasid on, et nad suudavad

kõik töö ära teha. (K. T o n k m a n, põl: Aga seppi ei ole.) Ka seppi on niipalju, et nad sahateri otsa suudavad panna. (Aruandja J. F u k s : Iga valla kohta üks sepp.) Teie räägite, et iga valla kohta on üks sepp, aga ma võin Teile öelda, härra Fuks, et minu poole pöördusid kaebusega Järve valla inimesed, et seal oli Järve mõisast eraldatud sepakoht 7 ha suur, ja keegi tahtis seda saada endale kasutamiseks, et avada sepikoda, aga seda kohta ei antud talle. (Aruandja J. F u k s : Mina tean juhtumisi, kus võeti sepakoht, aga pärast ei hakatud sepaks.) See on teine asi, kui ta ei hakkaks sepatööd tegema, aga Teie tooge konkreetnäiteid. Mina toon konkreetnäiteid Teile otsekohe. (Aruandja J. F u k s : Mine sepa juurde, siis on sepp põllul.) Kui sepal tuleb põldu harida, siis peab ta seda tegema, seal ei ole midagi parata. Seepärast ei tule meil sugugi imestada, et keegi vanematest ei taha oma lapsi saata tööd õppima.

Teiseks raskuseks on veel see asjaolu, et viimastel aastatel on tendents sinna poole, et võetakse õpilasi tööd õppima, kuid selle juures ei taheta õpilastele palka maksta ja seletatakse palga mittemaksmist seega, et õpilane rikub rohkem materjali õppimise ajal kui kasu toob. Kuna elame võrdlemisi rasketes majanduslikkudes tingimustes, siis on arusaadav, et keegi ei või saata last tööd õppima, kui ta palka ei saa. Kõigepealt on vaja riietuda ja jalanõusid muretseda, sest töö juures kuluvad need rohkem. (K. P ä t s, põl: Kas räägite siis selle seaduse vastu?) Ei räägi selle vastu, olen selle poolt, et tööstuseõpilaste seadus on vajalik, aga Vabariigi Valitsus peaks esitama meile seaduseelnõusid, missugused kindlustaksid töölisi tööpuuduse vastu. Valitsus peaks otsima abinõusid, kuidas meie tööstust arendada, et õpilased, kes tööd õpivad, seda ka tööpoolest saaksid. Just see ei ole meil sündinud. Meil tahetakse produtseerida uusi tööjõudusid, aga mis hakkaavad need inimesed edaspidi tegema, kes on oma elukutse kätte õppinud, seda ei küsi keegi. (K. P ä t s, põl: Aga siis tuleb keskkoolidega ja kõikidega seda teha.) See on väga kurb. Meie võime aga tähele panna, kuidas haritlased on asunud oma isiku kaitsmisele, kuidasviisi on meil asunud võitlema selle vastu, et nii hõlpsasti ei pääsetaks ülikooli, isegi keskkooli. Kuidasviisi meil otsitakse abinõusid, et ülikool ei produtseeriks niipalju juriste ja arste, kes võivad edaspidi tegevusepõllu ära võtta. (M. J u h k a m, tõer: Kas siin sama

nähtus ei ole? — A. Tupits, põl: Mitte ära võtta, vaid ilma tööta jääda.) Jah, härra Tupits, ka neid on väga palju, kes on vanemale advokaadile ja arstile kannapeale astunud ja rohkem hindamist leidnud, seepärast on loomulik, et need vanemad tegelased on sunnitud selle tagajärjel vähemaga leppima. (Aruandja J. Fuks: Tööliste juures samuti!) Töölistest on praegu üleproduktsoon, on väga palju oskusetöölisi, ja kui võibolla arvatakse niiviisi, et tööbörsi andmed ei näita seda, et on oskusetöölisi, siis on lugu niiviisi, et keegi oskusetöolistest ei söanda minna end tööbörsis registreerima. (K. Päts, põl: Meil ei ole tarvis õpetada, las surevad ära, siis hakkame õpetama.) Nad ei sure ära, vaid neile, kes praegu olemas, on vaja tööd muretseda, neile on vaja tööd kindlustada. (Aruandja J. Fuks: Härra Eilman, Teie olite seaduse aruandja.) Olin jah, kas Teie olite ka siis komisjonis, kui olin aruandja? (M. Juhkam, tõer: Üldkomisjonis kaitsesite seadust.) Mina üldkomisjonis kaitsesin! Härra Juhkam, mina ei ole üldkomisjoni ligigi saanud. (M. Juhkam, tõer: Teie rühm kaitses.) Ma ütlen veel kord, et ma põhimõttelikult ei ole käesoleva seaduse vastu, tähendab, tööstuseõpilaste seaduse vastu, aga mina olen selle vastu, et meil tahetakse produtseerida uusi tööjõude, ilma et ära näidataks, mis need inimesed edaspidi peale hakkavad. (K. Päts, põl: Tähendab, praegust seadust tarvis ei ole, sest see seadus aitab töölisi produtseerida.)

Edasi tahaksin küsida, kas kindlustab käesolev seadus õpilastele korraliku tööõpetamist? Ma võin päris kindlasti öelda, et ei kindlusta. (K. Päts, põl: Tähendab, ei tule neid juurde.) Mina olen arvamisel, ja vististi ma ei eksi, kui ütlen, et käesolev seaduseelnõu tema vastuvõtmisega asub pea samale seisukohale, kui seda on praegu Põllutöölaliste tööaja ja palgaolude korraldamise seadus. See seadus maksab niiöelda I Riigikogu päevilt, aga see seadus on jäänud paberile, sellel ei ole tähtsust, keegi seda kui seadust ei tunnusta, keegi selle järele ei tegutse. Nii on ka lugu käesoleva seadusega. Ka siin on ette nähtud tööoskuse ametid, ka siin on ette nähtud tööstusenõukogud, aga mina arvan, et kõik need jäävad paberile, kui ainult paberil tehtud asutused ja organisatsioonid. (K. Päts, põl: Siis ei maksa kallist aega raisata. — M. Martna, stp: Meie tahtsime ju koosoleku lõpetada, tehes sellekohase ettepaneku. — Aruandja J. Fuks: Sotsiaalkomisjonis rkl. Eilman tegi ettepa-

neku, seadus I lugemisel vastu võtta.) Aga, härra Fuks, Teie olete käesoleval korral aruandja, kas Teie ei ütleks, mida rkl. Eilman rääkis selle eelnõu arutamisel sotsiaalkomisjonis. Vast Teie loeksite protokollile, siis ma suudaksin mõndagi meelde tuletada.

Lugu on nimelt nii, et meil praegu, kus seadust ei ole, õpilaste õpetamine sünnib väga omapäraselt. Minul oli juhus Narvas viibides kohata inimest, kes jutustas mulle imelugusid, kuidas seal keegi rätseppmeister võtvat endale õpilasi tööd õppima. Lubavat neile kolme aasta kestel selle töö ära õpetada ja ühtlasi ka juurde-õikuse. Aga mitmed on olnud seal rohkem kui kolm aastat, kuid juurdeõikus sündivat sootu teises ruumis, kuhu ükski õpilane juurde ei pääse, ja kolm aastat õpilased vaid traageldavad, kisuvad traagelniite välja, puhastavad vanu riideid ja pressivad, muud mitte midagi. (Aruandja J. Fuks: Kui seadus vastu võetakse, siis seda sündida ei tohi.) Põllutööliste tööaja ja palgaolude korraldamise seadus on vastu võetud, aga ükski selle seaduse järgi põllutööliste palgaolusid ei korralda. (M. Juhkam, tõer: Tooge siis võrdlus vähemalt teistsugune.)

Edasi võtame näiteks elektritööstuse ala. See areneb meil järjest ja on tunginud ka maale. Mida võime seal tähele panna? Võime öelda seda, et elektrimon- töörid, ettevõtjad võtavad endale teatava töö, saadavad tööle ühe montööri, kes tõmbab jooned, kus tulevad kanalid läbi raiuda ja kaitsetorud üles seada ja pärast juhe läbi tõmmata. Kogu selle töö teevad ära õpilased ja teevad seda tööd mitu aastat, ilma et sealjuures midagi saaksid, mis neid õppimisel edasi viiks, ning ilma et selle juures neile makstaks nimetamisväärilist palka. Ettevõtja võtab küll kaunis korraliku tasu, aga need, kes töö tegelikult ära teevad, ei saa suurt midagi. See töö on nii puudulikult tehtud, et omanik, kes seda tööd on teha lasknud, pärast töö vastuvõtmist põeb tagajärgi ja on sunnitud tööd laskma uuesti ümber teha. Nii et ka sellel alal võib öelda, õpilased peaaegu suurt midagi ära ei õpi, vaid tegelikult on ainult tööriistadena, kes selle töö kui lihttöölised ära teevad.

Edasi minnes tuleb küsida, kuidas lõpuks saab piiri panna sellele eksploateerimisele, mis praegu aset on võtnud nii paljudes töödõpetavates asutustes või tööko- dades. Piiri võib panna sellega, et töö inspeksioon paremini korraldatakse. Praegune töö inspeksioon ei saa

piiri panna. (K. P ä t s, põl: Korraldame selle inspeksiooni ära, tehke seadus, millega teeme paremaks.) Just seepärast rkl. Martna soovitas anda see seadus komisjoni, ma ei ole selle seaduse sisu juurde jõudnud, ei ole neid puudusi, mis seaduse sisus leidnud, ette kandnud, aga rkl. Martna näitas ja kaunis selgesti tõi ette puudusi, mis tingivad seaduse andmise komisjoni. (K. P ä t s, põl: Tema näitas, mis Teie siis veel kord näitate, meie oleme seda korra juba kuulnud.) Tahtsin neid motiive ette tuua, mispärast meil tööstusetöölisi ei leidu. (K. P ä t s, põl: Kas seaduses on see öeldud?) Ei ole. Edasi öeldakse, et tuleks maale juhtida inimesi, aga meie võime tähele panna viimastel aastatel... (K. P ä t s, põl: Kes seda ütleb?) Seda rääkis härra Fuks ja rääkis härra Teemant. (V a h e l h ü ü e.) Kui see pakub erilist lõbu, ega see kõnelejale ei tee viga, kõnelejal on tugevad närvid ja hääli ei ole ka otsas. (M. L a a r m a n, põl: Ega igalt kõnelejalt loogikat nõuta.) Nii kuidas keegi seda võtab. (M. L a a r m a n, põl: Ajame läbi.) Maale juhtimisega on asi samasugune. Võime tähele panna, et paljudes kohtades maal korraldatakse väga mitmesuguseid kursusi, kus õpetatakse tarvilikkude abinõude tundmist tehniliste tööabinõude kasutajatele. Võtame näiteks põllutööriistade ala. Seal on väga palju tööd käsi- ja oskusetöölistel ära võetud. Põllutööriistadena tarvitataavad tehnilised abinõud, traktorid j. n. e. on sedavõrt lihtsustatud, et iga inimene, kellel vähegi taipu on, mõne ajaga selle abinõu sisemise mehhanismi tundma õpib, ja kui seal mingisugune rike ette tuleb, siis ei vii ta seda osa kuskile töökotta, vaid parandab ise, kuna ainult suuremate rikete puhul töökoja abi tarvitab. Mul oli juhus, olles Rakveres, kuulda, kui üks ettevõtja kurtis sedasama häda. Kui küsisin temalt, kuidas on selle ettevõtte töö väljavaated, siis vastas ta, mis töö väljavaated siin on; hiljuti korraldati siin vallas kursusi, nüüd korraldatakse seal vallas, varemalt oli kõik see meie töö, mis tuli valdadest keskkotta kokku. Nüüd tuuakse ainult need tööd meile teha, mida kohapeal teha ei suudeta, kuna vähemad tööd, millega kohapeal hakkama saadakse, teevad omanikud ise. Nii võib öelda, et suurem osa oskusetöölise tööst on viidud üle otsekoheste abinõude kasutajate kätte. Mis peaksid oskusetöölised, kes edaspidi kutseoskuse omandavad, peale hakkama, selle kohta ei ole meie kuulnud mingisugust seletust ei Vabariigi Valitsuse ega tema esindajate poolt. (K.

P ä t s, põl: Tuleks vist masinaosade müük ära keelata.) Valitsuse esindaja rääkis küll, et teistes maades on vastavad seadused vastu võetud, mis on näidanud, et seal on tõepoolest paremusi saavutatud. Aga kui vaatame teiste maade tööolusid ja võrdleme neid meie omadega, siis näeme, et on olemas väga suur vahe. Võtame kas või näiteks omalajal antud vedurite tellimise Krulli vabrikule. Tellimise andmise puhul olid kõik töölised kindlal arvamisel, et töö jääb kodumaale, et nad saavad tööd, ja arvasid isegi, et vedurite valmistamiseks suurendatakse tööliste arvu, aga hiljem, kui asuti vedurite valmistamisele, olid kõik üllatatud. Suurem osa valmistatud osadena toodi välismaalt sisse, ja Krulli vabrik osutus montaashiks, kus need osad lahti pakiti, veidi järele aidati ja vedurid kokku pandi. Need inimesed olid täiesti sealt puudunud. (K. P ä t s, põl: Kui selle seaduse vastu võtame, siis läheb tagurpidi, siis teeme vedurid kõik siin ja montaashi pole vaja. See on see loogiline järeldus.) Ei ole. Loogiline järeldus on see, kui midagi tegema hakatakse, siis tuleb teha seda nõnda, et see meie elule ja elunõuetele vastaks. (K. P ä t s, põl: Ja seaduseelnõu tuleb ka nii arvustada.) Ja mina arvustangi nõnda. (K. P ä t s, põl: Kahjuks mitte.) Kui Teie, härra Päts, nii ütlete, et seadust tuleb nii arvustada, siis ütlen mina, et seadust nõndaviisi ka arvustan. Mina ei ole kõnemees, aga Teie kui jurist, võite mind segada, kuid see mind ei heiduta. Mina ütlen: loogiline järeldus — hakatakse midagi huupi tegema, aga teine järeldus on — anna tööd! (K. P ä t s, põl: Mina teen ainult loogilisi järeldusi sellest, mida Teie ette kannate.) Kui tahate, et inimesed kutset õpivad, aega viidavad ja peale seda peavad ükskõik kuhu tööd otsima minema ja lõpuks seda siiski ei leia, kas on see siis loogiline järeldus? Saan aru, kui inimesed kutset õpivad, siis peavad nendel ka väljavaated olema, kus saab tegutseda. (K. P ä t s, põl: Seda ei anna ükski seadus teile.) Milleks seadus? (K. P ä t s, põl: See seadus ei ütle veel sugugi, kui kaua seda kutset õpivad, kas üks või kaks aastat. — Aruandja J. Fuks: Küsige kaasaruandja käest.) Nendel on kaasaruandjaks härra Pung. (V a h e l h ü ü d e d.)

J u h a t a j a : Palun kõnelejat mitte segada.

B. E i l m a n (stp): Kui tulla selle seaduse sisu juurde, siis tahaksin peatuda mõningate paragrahvide juures ja tähele-

panu nendele juhtida. Ühelt poolt tahetakse anda seadus selleks, et saavutada meistreid, oskusetöölisi ja et virgutada noori inimesi töösuse õppimisele. Teiselt poolt tõmmatakse seadusele piirid ette ja öeldakse, vaadake, seda mitte ei saa. Võtame näiteks § 3. § 3 tõmbab piiri ette ja ütleb: „Kohalik töösuse amet registreerib meistrina vastaval tööalal isikuid, kes vähemalt 25 aastat vanad“. Mispärast just 25 aastat vana? Mispärast mitte 30 aastat, mispärast mitte 20 aastat vana? Meie teame, et meil on olemas juriste, kes 21 ja 22 aastat vanad, meil on olemas arste, kes sama noored, aga mispärast meistrid peavad olema 25-aastased, mitte vähem. Mulle on täiesti selgusetu, milleks seda tarvis on.

Teiseks sama paragrahvi punkt 3. juures võime tähele panna „omandanud meistri kutse Vene riigis enne 15/28. novembril 1917“. Aga mispärast ei või isik, kes on kutse omandanud selle vahepeal, mispärast ta ei või olla meister, see on jällegi niiöelda sääsekurnamine, ei midagi muud. (K. P ä t s, põl: Miks Te seal komisjonis seda ei seletanud?) Sai räägitud komisjonis ka. (Aruandja J. Fuks: Ei ole sellest juttu olnud. — K. P ä t s, põl: Aruandja ütleb, et ei ole sellest sugugi räägitud.)

Edasi § 15. p. 5. on ette nähtud prooviaja kestus 1—3 kuuni. Ma olen ise ka ametit õppinud ja võin öelda, et mul ei olnud sugugi tarvis ühtki prooviaega, (K. P ä t s, põl: See oli kerge amet.) vaid oli küllalt sellest, kui ma kaks nädalat olin selle töö juures, ja meister ütles otsekohe, kas ma olen kõlblik selle töö õppimiseks või mitte. (J. S o o t s, põl: Kas olite kõlblik? — N a e r.) Härra Soots, ma ei taha Teile öelda, ja kahjuks ei saa ma asitõendust ette tuua, nagu Teie tõite asitõendusena ühe ohvitseri. (K. P ä t s, põl: Teie olete ise siin!) Ma olen ise oma tervikus siin, (N a e r.) ja kui Teid huvitab see asi, siis ma kahjuks ei saa Teile soovidele vastu tulla ega asitõendust ette tuua. — Nii et minu arvamise järgi prooviaega kuni 3 kuuni vaja ei ole. Kui üks kuu prooviaega ette nähtud, sellest on küllalt. (K. T o n k m a n, põl: Teie ütlesite, kahe nädalaga saab valmis.) Jah, kahe nädalaga saab prooviaeg 1—3 kuuni, siis võivad ette tulla säärased asjad, nagu praegu, sest seaduse paragrahv näeb ette, et pärast prooviaja lõppu võivad mõlemad pooled lepingu mitte sõlmida. Siin võib nõnda välja kujuneda, sest neid isikuid, kes on

valmis tasuta ekspluateerima võõrast tööjõudu, on väga palju, et võetakse sihikindlalt noori inimesi töökotta, kes töötavad 3—4 kuud töökojas, ning siis leitakse, et nad ei ole töösuse õppimiseks kõlblikud. Säärast lõksu ei tohiks seaduseelnõu sisaldada, vaid ühekuusest prooviajast on küllalt, et jõuda selgusele, kas inimene on kõlblik selle töö õppimiseks või mitte.

Edasi peaks minu arvamise järgi käesolevas seaduseelnõus olema ette nähtud ka puhke- ja õpilastele. Noored inimesed, kui nad töötanud aasta läbi, peavad vähemalt 2 nädalat kui mitte kuu aega puhkust saama, et kosuda, uut jõudu koguda, parandada tervist ning uuesti tööle asudes omada uut töötahet.

Ka peaks käesolev seaduseelnõu nägema ette, et õpilased hakkavad saama palka, et ei sünniks õpilaste võtmine nagu enne, kus õpilane tuleb tööd õppima, ja selle asemel, et saada tasu, peab sisse maksma kautsjoni, sest vastasel korral ei võeta teda õpilaseks, ehk kuigi võetakse, siis ei maksta palka, vaid ta teeb tööd tasuta. (K. T o n k m a n, põl: Kui ta tööd õpib, mis tasu ta siis saab? Kui ta tööd teeb, siis saab tasu.) Vaadake, töö õppimisega on niisugune asi, et õpilane, ükskõik misugune see töö oleks, teenib oma palga välja. Vast kuu või äärmisel juhul kahe kuuga ei teeni nad välja oma palganatukest, edaspidisel ajal aga alati. Võtame näiteks kingsepatöö. Meie teame väga hästi, mida õpilane õpilaseks asudes tege-ma hakkab. Kuu aega ei teeni ta midagi, aga juba järgmisel kuul lööb ta rupsikuid, lapib j. n. e. Samuti ka teistel tööaladel, võtame lukusepa, puusepa, vasesepa j. n. e. tööalad, igalpool esimesed paar kuud ei teeni palka välja, aga teised kuud teenib, ja nii ei tee mingisugust kahju ettevõtjale, vaid kasu. Sellepärast ongi paljud ettevõtjad võtnud õpilasi, kuna need toovad neile kasu.

Nõnda siis peaks minu arvates käesolevas seaduses ette nägema, et õpilased, minnes tööd õppima, saavad kindlasti palka, ja et palga määramine ei jäetaks mitte lepinguosaliste omavaheliseks asjaks, vaid määratakse seaduses kindlaks.

Peale selle on siin ette nähtud töösusliku kutseoskuse nõukogu koosseisus kaks valitsuse esindajat, kaks töösturite ja kaks tööliste esindajat. Minu arvates ei ole siin kahe valitsuse esindaja järele mingisugust vajadust, vaid siin võiks vabalt üks valitsuse esindaja välja jääda, ja jätta ainult valitsuse esindaja Hariduse- ja sotsiaalministeeriumist. Nõnda võiks koos-

seisu piirata nimelt sellega, et seal oleks kaks töösturite, kaks tööliste ja üks valituse esindaja.

Samuti arvan, tuleks selle seaduse lõppu võtta sanktsioon, mille järgi oleks tööstusenõukogul õigus, kui mitte temal, siis Hariduse- ja sotsiaalministril neid tööettevõtjaid, õpilaste pidajaid, kes käesoleva seaduse nõudeid ei täida või seda seadust rikuvad silmnähtavalt, vastutusele võtta. Käesolev seadus ei ütle selle kohta midagi. Sellepärast, minu arvates, kui seadus vastu võetakse, jääb sellele sama tähtsus, nagu on Põllutööliste tööaja ja palgaolude korraldamise seadusel. Need osad, mis on töösturitele vastuvõetavad, täidetakse, kuid need osad, mis õpilastele kasulikud ja mis tarvilikud õpilaste olukorra mõttes, jäävad täitmata. Ja ei ole ühtki organisatsiooni, kes ettevõtja vastutusele võtab. Öeldakse küll, et seaduses on ette nähtud, kuidas võib tööstuseõpilane reageerida ja nõuda oma õigust, kuid seda ei saa alati läbi viia.

Tööstuseõpilased ei saa minna vastamisi ettevõtjatega, sest nagu teame, on sellel väga halvad tagajärjed, ja nad võivad oma töökoha kaotada. Meistrid ja ettevõtjad võivad mõju avaldada isegi teiste tööstuste meistrite ja ettevõtjate peale, neil on loodud oma ühised organisatsioonid, nagu praegu kaubandus-tööstuskoja näol, kus teatavad juhtnöörid antud ettevõtjatele, keda nad võivad tööle võtta ja keda mitte. Hiljuti võisime lugeda „Postimehest“, kuidas käiakse ümber töölistega, kes saanud tööbörsilt tööpassid. Seal on öeldud tööettevõtjatele, et neid inimesi, kes tööpassid saanud, tööle ei või võtta.

Juhataja: Koosolek on üle kahe tunni kestnud, järjekorras on veel üks kõneleja. (H ü ü d e d: Lõpetada!) On ettepanek,

lõpetada koosolek.

(H ä ä l e t a t a k s e.) Ettepanek on vastuvõetud. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 21.49 min.

Õige.

Kinnitan.

Koosoleku sekretär (allkiri).

Koosoleku juhatajad (allkirjad).